

1834 208
p-99

1041

Mr. J. M. Luzzey Jr.
New Bedford

Wilmington

Wilmington, N. C.

208

f-99

32

Համաձայն պատուիրանի Վեհափառ
Հայրապետի ազգիս ընթերցեալ զայս ձեռ-
նարկ «Քրիստոնէական վարդապետու-
թեան» չգտի ՚ի սմին-ինչ հակառակ ընդ-
դէմ դաւանութեան Հայաստանեայց առա-
քելական Ս. եկեղեցւոյ, ուստի չիք արգելք
տալագրութեան սորին:

1007 30287 Ի 6 Յուլիսի 1894 ամի ՚ի Ս. Էջմիածին
Նախագահ Պրիսակէ՝ Եպիսկոպոս

ԹԻՒ 101

20 01

2017

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՀՈՒՆԸ — ՍՈՒՐԲ ԳԻՐԲ

Աստուածաշունչ — Սուրբ Գիրքն այն մասն է, որ Աստուածային Հոգու ազդեցութեամբ գրել են Աստուծոյ ընտրուած սուրբ մարդիկ, որոնք անուանվում են Մարգարէք և Առաքեալք:

Սուրբ Գրքի այն մասը՝ որ գրուեց Քրիստոսից առաջ մարգարէների ձեռքով, անուանվում է Հին Կտակարան, իսկ Քրիստոսից յետոյ գրուածն առաքեալների ձեռքով՝ կոչվում է Նոր Կտակարան:

Հին Կտակարանում Աստուած խոստանում է մեզ, որ մարդոց Ադամայ մեղքից, այսինքն յաւիտենական դատապարտութիւնից ազատելու համար կ'ուղարկի իւր Միածին Որդուն. և այս խոստմամբ Աստուած մարդոց սիրտը նախա-

Նոստրաստեց օրինակներով ու մարգարէներէ միջոցով խոստացած Փրկչին ընդունելու:

Նոր կտակարանը վկայում է, թէ Աստուած իրաւի ուղարկեց մարդոց իւր խոստացած Աստուածային Փրկիչն, իւր Միածին Որդին, որ է Յիսուս Քրիստոս:

Հին կտակարանը պարունակում է քառասուն և 'հինգ (45) գիրք, իսկ Նոր կտակարանը՝ քսան և եօթն (27) գիրք:

Նոր կտակարանի այն մասը, որ գրել են աւետարանիչները՝ Մատթէոս, Մարկոս, Ղուկաս և Յովհաննէս, կոչվում է Աւետարան, որովհետեւ բարութեան և փրկութեան աւետիք են պարունակում, այսինքն աւետում են մարդկութեանն Փրկիչի Գալուստը, Նորա ձեռքով եղած գերագոյն բարիքը, Նորա երկրաւոր կեանքի պատմութիւնը, Նորա հրաշալի գործերը, Նորա փրկարար և կենդանարար վարդապետութիւնները, վերջապէս Նորա մահը խաչի վերայ, փառաւոր յարութիւնն և սքանչելի համբարձումն:

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոնէական վարդապետութիւնն այն ուսումն է, որ ինքն Յիսուս խօսքով և գործով, 1)

ու յետոյ Նորա առաքեալները սովորեցրին մեզ մարդոց թէ խօսքով, թէ գրով և թէ գործով 2) աշխարհիս վերայ Աստծու կամքի համաձայն ապրելու և յաւիտենական կեանքը ժառանգելու համար, այսինքն ճանաչել ճշմարիտ Աստծուն, հաւատալ նորան, սիրել և կատարել Նորա պատուիրանները 3):

ՀԱՆՈՍ

Հաւատն Աստծուց մեզ պարզեւած մի ներքին շնորհք է, որով կարողանում ենք ճանաչել, ընդունել և խոստովանել այն Աստուածային յայտնութիւնները, այսինքն ճշմարտութիւնները, որ Աստուած պարզեւել է մարդոց փրկութեան համար:

Մենք պէտք է հաւատանք աստուածային յայտնութիւններին հենց այն պատճառով, որ նոցա մեզ տուող Աստուած արդար է և ճշմարիտ:

Հաւատը՝ որ ներքին շնորհք է, քրիստոնեան պարտաւոր է արտայայտել գործով և խոստովանել բերանով 4):

Քրիստոնէական հաւատոյ հիմն է ինքն Յիսուս Քրիստոս, որի միջոցով Աստուած խոստացաւ փրկել մարդկան ազգը յաւիտենական

Խառնաստեց օրինակներով ու մարգարէներէ միջոցով խոստացած Փրկչին ընդունելու:

Նոր Կտակարանը վկայում է, թէ Աստուած իրաւի ուղարկեց մարդոց իւր խոստացած Աստուածային Փրկիչն, իւր Միածին Որդին, որ է Յիսուս Քրիստոս:

Հին Կտակարանը պարունակում է քառասուն և 'Հինգ (45) գիրք, իսկ Նոր Կտակարանը՝ քսան և եօթն (27) գիրք:

Նոր Կտակարանի այն մասը, որ գրել են աւետարանիչները՝ Մատթէոս, Մարկոս, Ղուկաս և Յովհաննէս, կոչվում է Աւետարան, որովհետեւ բարութեան և փրկութեան աւետիք են պարունակում, այսինքն աւետում են մարդկութեանն Փրկիչի Գալուստը, Նորա ձեռքով եղած գերագոյն բարիքը, Նորա երկրսւոր կեանքի պատմութիւնը, Նորա հրաշալի գործերը, Նորա փրկարար և կենդանարար վարդապետութիւնները, վերջապէս Նորա մա՛հը խաչի վերայ, փառաւոր յարութիւնն և սքանչելի համբարձումն:

ՔՐԻՍՏՈՆԷԼԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոնէական վարդապետութիւնն այն ուսումն է, որ ինքն Յիսուս խօսքով և գործով, 1)

ու յետոյ Նորա առաքեալները սովորեցրին մեզ մարդոց թէ խօսքով, թէ գրով և թէ գործով 2) աշխարհիս վերայ Աստծու կամքի համաձայն ապրելու և յաւիտենական կեանքը ժառանգելու համար, այսինքն ճանաչել ճշմարիտ Աստծուն, հաւատալ նորան, սիրել և կատարել Նորա պատուիրանները 3):

Հ Ա Ի Ա Տ

Հաւատն Աստծուց մեզ պարգեւած միջոցներէն շնորհք է, որով կարողանում ենք ճանաչել, ընդունել և խոստովանել այն Աստուածային յայտնութիւնները, այսինքն ճշմարտութիւնները, որ Աստուած պարգեւել է մարդոց փրկութեան համար:

Մենք պէտք է հաւատանք աստուածային յայտնութիւններին հենց այն սլառճառով, որնոցա մեզ տուող Աստուած արդար է և ճշմարիտ:

Հաւատը՝ որ ներքին շնորհք է, քրիստոնեան պարտաւոր է արտայայտել գործով և խոստովանել բերանով 4):

Քրիստոնէական հաւատոյ հիմն է ինքն Յիսուս Քրիստոս, որի միջոցով Աստուած խոստացաւ փրկել մարդկան ազգը յաւիտենական

դատապարտութիւնից այսինքն Ադամայ մեղքից. այս խոստումն Աստուած արեց նախ՝ նախամարդոց, նոցա դրախտից արտաքսելու ժամանակ՝ 5) յետոյ՝ նահապետներին, Մովսէսին և միւս մարդարէներին 6)։

Քրիստոնէական Հաւատը կայանում է նոյն իսկ Քրիստոսի երկրպագութեան և նորա պատուիրանների կատարման մէջ։

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՆՈՒՅՑ ԶԱՍԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քրիստոնեայի Հաւատը պէտք է լինի լուսաւոր, հեզ, Հաստատ և կենդանի։

ա. Քրիստոնեայի Հաւատը լուսաւոր է, երբ նա միշտ ուսումնասիրում է Սուրբ Գիրքն, ուսանում է նորա մէջ եղած աստուածային ճշմարտութիւններն և Աստծուն ու մարդոց վերաբերեալ բոլոր պարտականութիւնները՝ 7)։

բ. Քրիստոնեայի Հաւատը կը լինի հեզ, երբ սուրբ Գրքի մէջ պարունակած մարդկային մտքին անհասանելի աստուածային խորհրդներին և ճշմարտութիւններին կը Հաւատայ հեզու-թեամբ 8)։

գ. Քրիստոնեայի Հաւատը Հաստատ կը լինի, երբ նա ամբարիշտ մարդոց դատողութիւններից,

օրինակներից և գալթակղելի գործերից չի գալթակղուիլ, անշարժ կըմնայ իւր Հաւատալիքի մէջ և աշխարհի նեղութիւնների ու փորձանքների տակ չի ընկճուիլ, այլ կըգորանայ ինքն իւր Հաւատով 9)։

դ. Քրիստոնեայի Հաւատը կենդանի է, երբ նա ունենում է այն ամեն բարի գործերը, որ պահանջում է մեր Հաւատը 10)։

ՀԱՆՈՒՅՑ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Քրիստոնեայն Հաւատով նախ՝ մօտենում է Աստծուն և խաղաղութիւն ու արդարութիւն է Հաստատում իւր և իւր Արարչի մէջ 11)։

Երկրորդ՝ որդեգրվում է Հօր Աստծուն 12)։ Երրորդ՝ ստանում է յաւիտենական կեանքը 13)։

Չորրորդ՝ բնակեցնում է իւր մէջ Յիսուսին, որ է կատարեալ երջանկութիւն և յաւիտենական կեանքը 14)։

Հինգերորդ՝ զօրանում է յաղթող Հանդիսանալու աշխարհի և իւր մարդկային չար ձրգտումների դէմ 15)։

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Հ Ա Ի Ա Տ Ք

ՀԱՆԳԱՆԱԿ ՀԱՆԱՏՈՅ

Այն բոլոր ճշմարտութիւնները, որոնց պէտք է հայ քրիստոնեան հաւատայ՝ բովանդակած են համառօտակի հաւատոյ հանգանակի մէջ, որի աղբիւրը Սուրբ Գիրքն է։

Քրիստոնէութեան սկզբներում հաւատոյ հանգանակը կայանում էր միմիայն հետեւեալ խօսքերի մէջ՝ «Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ», բայց երբ քրիստոնէութեան ղէմ մօլար կարծիքներ յայտնուեցան, Յ25 Թուին երեք հարիւր տասն և ութ (318) հայրապետներ մայիսի 20-ին ժողովուելով Նիկիա քաղաքը՝ կազմեցին առաջին տիեզերական ժողովն

4. Սուրբ Հոգու ներշնչմամբ ու միաբան հաւանութեամբ գրեցին հետեւեալ հաւատալիքը, որ անուանվում է Նիկիական հանգանակ։

1. «Հաւատամք 'ի մի Աստուած, 'ի Հայրն ամենակալ, 'Արարիչն երկնի և երկրի, երեւելաց և աներևութից։

2. «Եւ 'ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, 'Որդին Աստուծոյ, ծնեալն 'Աստուծոյ Հօրէ Միածին, այսինքն յեութենէ Հօր. Աստուած 'Աստուծոյ, լոյս 'ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ 'Աստուծոյ ճշմարտէ՝ ծնունդ և ոչ արարած, նոյն ինքն 'ի բնութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղև յերկինս և 'ի վերայ երկրի, երեւելիք և աներևոյթք։

3. «Որ յաղագս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ յերկնից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս 'ի Մարիամայ Սրբոյ Կուսէն Հոգւովն սրբով. որով էառ զմարմին, զհոգի և զմիտ և զամենայն որ ինչ է 'ի մարդ, ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք։

4. «Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ։

5. «Յերրորդ աւուր յարուցեալ։

6. «Ելեալ 'ի յերկինս նովին մարմնովն, նստաւ ընդ աջմէ Հօր։

7. «Գալոց է նովին մարմնովն և փառօք

Հօր, 'ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ
թագաւորութեան ոչ գոյ վախճան:

8. «Հաւատամք և 'ի սուրբ Հոգին, յա-
նեղն և 'ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս
և 'ի մարգարէս և յաւետարանս. որ էջն 'ի
Յորդանան, քարոզեաց զառաքեալն և բնակե-
ցաւ 'ի սուրբսն:

9. «Հաւատամք և 'ի մի միայն, ընդ-
հանրական և առաքելական եկեղեցի,

10. «'ի մի մկրտութիւն, յապաշխարու-
թիւն, 'ի քաւութիւն և 'ի թողութիւն մե-
ղաց:

11. «'ի յարութիւն մեռելոց:

12. «'ի դատաստան յաւիտենից Հոգւոց
և մարմնոց, յարքայութիւն երկնից, և 'ի
կեանս յաւիտենականս»:

Իսկ որք ասենն՝ էր երբեմն, յորժամ ոչ
էր Որդի. կամ էր երբեմն՝ յորժամ ոչ էր Սուրբ
Հոգին, կամ թէ՛ յօչեից եղեն, կամ յալլմէ
էութենէ ասեն լինել զՈրդին Աստուծոյ և կամ
զսուրբ Հոգին. և թէ փոփոխելիք են. կամ
ալլալելիք, զայնպիսիսն նդովէ Կաթողիկէ և
առաքելական սուրբ եկեղեցի:

Այս ժողովին Հայաստանեայց եկեղեցու
ներկայացուցիչն էր Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի
որդին՝ Սուրբն Արիստակէս, որ վերագառնալով
Հայաստան իւր Հետ բերեց Նիկիական Հանգա-
նակն և քսան (20) յօդուածով կանոնները:

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ 326 թուին
ազգային ժողով գումարեց Վաղարշապատում և
այնտեղ կանոններն ու Հանգանակն ընդունե-
լուց յետոյ՝ վերան աւելացրեց՝

«Իսկ մեք փառաւորեսցուք, որ յառաջ
քան զյաւիտեանս, երկիրպագանելով Սրբոյ Եր-
րորդութեանն, և միոյ Աստուածութեանն՝ Հօր
և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ, այժմ և միշտ և
յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն», որ միայն
Հայաստանեայց եկեղեցու մէջ է կարգացվում:

1807
30237

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԵ
ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

«Հաւատամք 'ի մի Աստուած...».

Այս խօսքերով խոստովանում ենք, որ Աս-
տուած կայ և մի է, ինչպէս որ վկայում է
Հոգին սուրբ Մովսէս մարգարէի բերանով՝ «Լուր
Իսրայէլ, զի Տէր Աստուած մեր, Տէր մի է» 16):
Սակայն Աստուած միութեան մէջ կան

երեք անձն՝ ա. Հայր Աստուած, որ է պատ-
ճառ Որդու անճառ և անժամանակ ծննդեան
և Հոգւոյն սրբոյ անհաս և անժամանակ զըլ-
ման. բ. Որդի Աստուած յաւիտենական ծնունդ
Հօրից և գ. Հոգին սուրբ յաւիտենական բըղ-
իւմն Հօրից: Այս երեք անձնաւորութիւնները
կազմում են մի անճառելի միութիւն, որովհե-
տեւ սոքա երեքն էլ մի են և հաւասար բնու-
թեամբ, էութեամբ և աստուածութեամբ՝ 17):

Թէպէտ Հին Կտակարանի մէջ Աստու
միութիւնը պարզապէս վկայուած է, բայց այդ
աստուածային միութեան մէջ ամենասուրբ եր-
րորդութեան երեք անձանց գոյութիւնը լու-
սաբանած չէ 18):

Այն ինչ Նոր Կտակարանի մէջ պարզապէս
ասուած է երեք անձանց գոյութիւնը մի Աս-
տուածութեան մէջ, օրինակ, երբ Յիսուս Յոր-
դանան գետում մկրտուեց և դուրս էր գալիս,
այն ժամանակ Հոգին սուրբ աղանակերպ իջու
Նորա վերայ, իսկ Հօր ձայնը լսվում էր՝ 19)
«Դա է որդի իմ սիրելի, դմա լուարուք».
ուրեմն Որդին մկրտվում էր, Հոգին իջնում էր
աղանակերպ, Հայրը վկայում էր: Սուրբ Երրոր-
դութեան խորհուրդը նոյնպէս յայտնուեց Քրիս-
տոսի պաշտօնակերպութեան ժամանակ: Քրիս-
տոս իւր աշակերտներին պատուիրեց՝ «Գնացէք

այսուհետեւ աշակերտեցէք զամենայն Հեթանոս.
մկրտեցէք զնոսա յանուն Հօր և Որդւոյ և Հո-
գւոյն սրբոյ» Մատթ. ԻԸ 19—20:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԻՒՆՔ ԿԱՍ ԱՍՈՐՈԳԵԼԻՔ.

Սուրբ Գիրքն ուսուցանում է մեզ Աստու
կատարելութիւնները, որք են՝ Արարիչ, Ամե-
նակալ, Ամենակարող, Անեղ-ինքնագոյ, Հոգի,
Յաւիտենական, Անփոփոխ. Ամենուրեք, Ամե-
նագէտ, Ամենատես, Ամենասուրբ, Ամենաբարի,
Ամենիմաստ:

Այս կատարելութիւններից հանդանակի մէջ
յիշուած են Արարիչ և Ամենակալ խօսքերը՝
«Հաւատամք... Դի Հայրն ամենակալ, Արա-
րիչն երկնի և երկրի», որովհետեւ այդ երկու
կատարելութիւնների մէջ պարունակվում են և
միւս մնացեալներն, օրինակ. խոստովանելով,
թէ Աստուած Արարիչ է և Ամենակալ, խոս-
տովանում ենք, որ Նա է Անեղ-ինքնագոյ.
որովհետեւ արարածն արարածների պատճառ
չէ կարող լինել:

Սուրբ Գրքի մէջ Աստուծոն վերագրուած են
նոյնպէս մարդու զգայարանքներն, օրինակ, աջ

տեառն, ակն տեառն, ականջ տեառն և այլն. որով մարդոց հասկացնում են Աստծու ամենագորութիւնը, ամենուրեքութիւնը, ամենագիտութիւնը:

Սուրբ Երրորդութեան առաջին անձն Հայր Աստուած

ԱՐԱՐԱՏԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

«Հաւատամք... 'ի Հայրն ամենակալ, Արարիչն երկնի և երկրի, երևելեաց և աներևոյթից»:

Այս խօսքերով գաւանդում ենք և խոստովանում, թէ ամենասուրբ երրորդութեան անձներից մինը, որ որոշվում է Հայր անունով, իւր ամենակարող Բանիւ և Սուրբ Հոգեով ոչնչից ստեղծեց բոլոր երկնաւոր և երկրաւոր, երևելի և աներևոյթ արարածները (20).

ա. Աներևոյթ արարածները Հրեշտակներն են, որոնք անմարմին, անմահ Հոգիներ են, ստեղծուած են Արարչին սպասաւորելու համար. և մարդոց Հոգիները:

Հրեշտակները բաժանվում են բարի և չար: Քարի անուանվում են այն Հրեշտակները, որոնք անփոփոխ մնացին Աստծուն հնազանդ. սոքա բազմաթիւ են և բաժանվում են ինն դասերի, որոնք են Սերովբէք, Քերովբէք, Աթուք, Իշխանութիւնք, Պետութիւնք, Զօրութիւնք, Տէրութիւնք, Հրեշտակք և Հրեշտակապետք:

Չար Հրեշտակներ—սատանաներ, դևեր և չար ոգիներ՝ նոքա են, որոնք իւրեանց անբարտաւանութեամբ Աստծու դէմ մեղանշելով՝ կորցրին իւրեանց երջանկութիւնն և դատապարտուեցան յաւիտեանական պատժի:

բ. Երևելիքն աշխարհն է իւր զանազան տեսակ նիւթական գոյացութիւններով, որ Աստուած ոչնչից ստեղծեց վեց օրում:

Առաջի օրն ստեղծեց լոյսը:

Երկրորդ օրը՝ Հաստատութիւնը (օդ):

Երրորդ օրը՝ ջուրը ցամաքից բաժանեց և հրամայեց, որ ցամաքի վերայ աճեն բոյսեր:

Չորրորդ օրն՝ երկնային մարմիններն—աբեղակը, լուսինն և աստղերը:

Հինգերորդ օրն՝ օգում թռչուններն և ջրում ձկները:

Վեցերորդ օրը՝ բոլոր չորքոտանի կենդանիներն և ապա մարդը:

Նիւթական աշխարհի բոլոր գոյացութիւն-

ներից գերագոյնն է մարդը, որովհետեւ Աստուած մարդուն տուել է հոգի և բանականութիւն մտածելու, խորհելու, դատելու և դարդարել է նորան իւր պատկերով, որ հոգու անմահութիւնն է, սրբութիւնն է:

Թէև մարդու պատուիրանազանցութեամբ արօտացաւ այդ աստուածային պատկերը, սակայն իւր Միածին Որդու միջոցով նորոգեցնոյնն և հարթեց մարդու առաջ փրկութեան ճանապարհը, որ տանում է գէպի յաւիտեանական կեանքը, որի համար ստեղծել էր նորան 21):

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՆԱԽԱԽՆԱՄՈՒԹԵԱՆ

Աստուած աշխարհը ոչնչից ստեղծեց վեց օրում և տեսաւ, որ ամեն ինչ բարի է, եօթներորդ օրը հանգստացաւ, այսինքն այլևս բան չստեղծեց, սակայն իւր ստեղծածն անխնամ չթողեց. նա սկսեց իւր ստեղծածը պահպանել, խնամել 22):

Այսպէս՝ Աստուած իւր նախախնամութեամբ, որ է նորա ամենակարող, ամենիմաստ և բարի ներգործող զօրութիւն, կառավարում է և պահպանում բոլոր արարածներին՝ հոգալով նոցա ամեն պիտոյքն և անխտրաբար խնամելով երկրիս վերայ արդարներին և մեղաւորներին:

Այսպիսի նախախնամութեամբ Աստուած կառավարում է և պահպանում իւր եկեղեցին և պիտի պահպանի յաւիտեանս: Եթէ հին և նոր եկեղեցին՝ այնքան հալածանքներին և դժուարութիւններին տանելով, մինչև այսօր յարատեւ է, այդ անհերքելի ապացոյց է Աստուծոյ յատուկ նախախնամութեան 23):

Մուրր Երրորդութեան երկրորդ անձն

ՈՐԴԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾ

«Հաւատամք և ՚ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յՈրդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ Միածին՝ այսինքն յեութենէ Հօր. Աստուած Աստուծոյ, լոյս ՚ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ յԱստուծոյ ճշմարտէ՝ ծընունդ և ոչ արարած. Նոյն ինքն ՚ի բնութենէ հօր, որով ամենայն ինչ

եղև լերկինս և ՚ի վերայ երկրի, երևելիք և աներևոյթը:

«Որ յաղագս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ լերկնից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս ՚ի Մարիամայ սրբոյ Պուսէն Հոգւովն սրբով. որով էառ զմարմին, զհոգի և զմիտ և զամենայն որ ինչ է ՚ի մարդ, ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք»:

Այս դաւանութեամբ խոստովանում ենք մեր միակ Տէր և Փրկիչ ամենասուրբ երրորդութեան երկրորդ անձն՝ Որդին Աստուած, յաւիտենից առաջ հօրից ծնուած Միածին, այսինքն էակից, արարչակից, համաբուն, համափառ և համազօր Հօր և Սուրբ Հոգուն, ինչպէս լոյսը լուսից բղխած, ճշմարիտ Աստուած ճշմարիտ Աստծու յաւիտենից առաջ ծնուած և ոչ արարած — ստեղծուած:

Խոստովանում ենք, թէ Որդին Աստուած Հօր և Սուրբ Հոգու կամքով մարդացաւ, ճշմարտապէս մարդկային մարմին և բնութիւն առաւ Սուրբ Կոյս Մարիամից: Եւ որովհետեւ

Սուրբ Կոյս Մարիամը Յուդայի ցեղիցն և Դաւթի ազգիցն էր, այս պատճառով էլ Աստուած՝ և Աստծու Որդին, որ եղաւ մարդ, անուանուեց Որդի Աստծու և որդի մարդոյ (23):

Խոստովանում ենք, թէ Որդին Աստուած, աւետաբեր Հրեշտակի խօսքի համաձայն՝ անուանուեց Յիսուս, որ է Փրկիչ, մարդկային ազգը մեղքից և մահուան դատապարտութիւնից փրկելու համար (24):

Յիսուս անուանվում է և Քրիստոս, Մեսիա, որ նշանակում է Օծեալ, նախ՝ որովհետեւ տեսնում էին Նորա վերայ այն բոլոր գործերն և կատարելութիւնները, որոնք զուշակել էին մարգարէները Մեսիայի մասին, որին սպասում էին անհամբերութեամբ:

Երկրորդ՝ նորա համար, որ Յիսուս կատարեց իւր կեանքի մէջ մարգարէի, քահանայի և թագաւորի պաշտօնը, որոնք երբայական եկեղեցու օրէնքի համաձայն օծվում էին իւղով. իսկ Յիսուս յաւիտենից օծեալ էր Սուրբ Հոգուց:

Յիսուս մարգարէի պաշտօնն աւելի գերազանցութեամբ կատարեց. քան թէ միւս մարգարէները, որովհետեւ Նա ուսուցանում էր մարդոց Աստծու կամքը, ցոյց էր տալիս մարդոց բարոյականութեան փրկարար ճանապարհը. Նա

քարոզում էր, որ Աստուած ամեն մինին իւր գործի համեմատ կըհատուցանէ. Նա աստուածային հրաշքներով ապացուցանում էր, որ ինքն առաքեալ է (Աստծու 25):

Յիսուս կատարեց քահանայի պաշտօնն աւելի գերազանցութեամբ, քան Ահարօնեան քահանաները, որովհետեւ Նա աստուածաբար թողնում էր մարդոց իւրեանց մեղքերը: Նա իւր կեանքը պատարագեց մարդոց փրկութեան համար սուրբ խաչի սեղանի վերայ. Նա եղաւ նոր ուխտի միջնորդ Աստծու և մարդոց մէջ. Նա երկնքում միշտ բարեխօս է Հօր մօտ մեր մեղքերի թողութեան համար:

Յիսուս ոչ թէ երկրաւոր թագաւոր էր, ինչպէս հրէաները կարծում էին, այլ հոգեւոր և երկնաւոր Թագաւոր է բոլոր տիեզերքի, մանաւանդ իւր եկեղեցու, որի հետ յաւիտեան լինել խոստացաւ, և խնամում է ու պահպանում նորան (26):

«Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ, յերրորդ աւուր յաբուցեալ, ելեալ ՚ի յերկինս նովին մարմնովն նստաւ ընդ աջմէ հօր:

«Գալոց է նովին մարմնովն և փառօր հօր ՚ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեան ոչ գոյ վախճան»:

Այս դաւանութեամբ նախ՝ խոստովանում ենք, թէ Յիսուս իւր ճշմարիտ վարդապետութիւնը մարդոց ուսուցանելուց յետոյ ամենասուրբ երրորդութեան նախասահման տնօրէնութեան համաձայն, կամեցաւ իւր անձը զոհաբերել մարդկային ազգի փրկութեան համար. ուստի կամաւորապէս յանձն առաւ չարչարուել իւր վարդապետութեան հակառակորդներից և, ՚ի լրումն ամեն տեսակ անարգական չարչարանքների՝ բարձրանալ խաչի վերայ մարդկանց մեղքի և մահի դատապարտութիւնից ազատելու համար:

Երրորդ՝ խոստովանում ենք, թէ Յիսուս խաչի վերայ ճշմարտապէս մեռաւ և թաղուեց գերեզմանում: Նա իւր անպարտական մահով ջնջեց մեր հակառակութեան կամ թշնամութեան ձեռագիրը (27): Նա մեզ հաշտեցրեց Հայր Աստծու հետ և ազատեց յաւիտեանական դատապարտութիւնից, այսինքն Աղամայ մեղքից:

Երրորդ՝ խոստովանում ենք, թէ Յիսուս,

իւր և ուրիշ շատ մարդարէների գուշակութիւնների համաձայն՝ իւր թաղման երրորդ օրը յարութիւն առաւ: Նա իւր յարութեամբ հաստատեց մեր ապագայ յարութիւնն և յաւիտենական կեանքի յոյսը (28):

2որրորդ՝ խոստովանում ենք, թէ Յիսուս, իւր յարութիւնից յետոյ՝ յաճախ երևում էր իւր աշակերտներին և խօսում էր նոցա հետ Աստծու արքայութեան մասին. Նա նրանց տալիս էր պատուէրներ և խոստացաւ ուղարկել Սուրբ Հոգին նրանց զօրացնելու և մխիթարելու համար: Եւ ապա Յիսուս, քառասներորդ օրը Ջիթենեաց սարի վերայ իւր աշակերտներին օրհնելով համբարձուեց երկինքն և Հօր աջ կողմը նստաւ, այսինքն Յիսուս՝ բոլոր տնօրէնութիւնները կատարելով, նոյն մարմնովն երկինքը վերացաւ և աստուածային փառքը մտաւ, որ յաւիտենից Հօրից ունէր (29):

Եւ հինգերորդ՝ խոստովանում ենք, թէ Յիսուս նոյն մարդկային մարմնով և Հօր փառքով կրկին գալու է աշխարհ կենդանիներին և մեղաւորներին արդարապէս դատելու՝ մեղաւորներին յաւիտենական պատիժ, արդարներին յաւիտենական երջանկութիւն յատկացնելու և ամենքի վերայ յաւիտենական թագաւորելու (30):

ԱՍՏՈՒԱԾՈՐԴՈՒ ՄԱՐԴԵՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՄՈՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ա. Աստուածորդու մարդեղութեան դէմ եղած մոլորութիւններից առաջինն է Հրէից ազգի մոլորութիւնը, որ Յիսուսին ակնկալեալ Մեսսիան չհամարելով՝ դեռ ևս սպասում է նոր Մեսսիայի գալտեան:

բ. Երկրորդ հերետիկոսն Աստուածորդու մարդեղութեան դէմ եղաւ Աղէքսանդրացի Արիոս յոյն երէցն, որ Յիսուսին Աստուած և Որդի Աստծու չէր դաւանում, և ոչ հաւասար և համագոյակից Հօր և Սուրբ Հոգուն, այլ օտար ոմն և արարած՝ բոլոր արարածներից բարձր կատարելութիւններով, բայց ոչ Աստուած և Արարիչ: Արիոսը հիմնվում էր Յիսուսի հետեւեալ խօսքի վերայ՝ «Հայր իմ մեծ է, քան զիս», այն ինչ այս խօսքը վերաբերում է Յիսուսի մարդկային խոնարհ վիճակին և բնութեանն:

Այս մոլորութիւնը դատապարտեց Նիկիոյ տիեզերական սուրբ ժողովը 325 թուին Մայիսի 20-ին, որին Հայաստանեայց եկեղեցու կողմից ներկայ էր Սուրբն Արիստակէսը Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի հաւանութեամբ: Ժողովը սահմանեց դաւանել Յիսուսին ճշմարիտ Աստուած և Որդի Աստծու համագոյակից և հա-

մարուն Հօր և Սուրբ Հոգուն: Այս ժողովում խմբագրուեց Հաւատոյ Հանգանակը: Սուրբն Արիստակէս 20 յօդուածով կանոններ բերեց Հայաստան, որ Սուրբն Լուսաւորիչ 326 Թուին Վաղարշապատի ազգային ժողովով ընդունեց:

Գ. Երրորդ Հերետիկոսն եղաւ Կ. Պօլսի Յունաց Նեստոր պատրիարքը, որ ուրանում էր Յիսուս Քրիստոսի իսկապէս Աստծու որդի և մարդու որդի լինելը, և չէր խոստովանում, թէ Յիսուս է ճշմարիտ Աստուած և Որդի Աստծու. Յիսուսի մարդկային մարմինը Նորա աստուածութեան բնակարանն էր քարոզում, իսկ Սուրբ Կոյս Մարիամին դաւանում էր մարդածին և ոչ Աստուածածին:

Այս մոլորութիւնը դատապարտեց Եփեսոսի տիեզերական սուրբ ժողովը 431 Թուին Յունիսի 22-ին, որտեղ ժողովուած էին 200 Հայրապետ:

Ժողովը սահմանեց դաւանել Յիսուս Քրիստոս մի Որդի Աստծու, իսկ Սուրբ Կոյս Մարիամին՝ Աստուածածին:

Սուրբ Երրորդութեան երրորդ անձն

Ս Ո Ւ Ր Բ Հ Ո Գ Ի Ն

«Հաւատամք և 'ի սուրբ Հոգին, ցանեղն և 'ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս և 'ի մարգարէս և լաւատարանս. որ էջն ի Յորդանան, բարոզեաց զԱռարեալն և բնակեցաւ 'ի սուրբսն»:

Այս դաւանութեամբ նախ՝ մենք խոստովանում ենք, թէ Սուրբ Հոգին ամենասուրբ Երրորդութեան երեք անձներից մինն է անժամանակապէս և անճառապէս Հօրից բղխեալ կամ ելեալ (31):

Երկրորդ՝ Սուրբ Հոգուն Անեղ և Կատարեալ ստորոգելիները տալով, խոստովանում ենք, թէ Սուրբ Հոգին Հօր և Որդու նման կատարեալ Աստուած է:

Երրորդ՝ խոստովանում ենք, թէ Հոգին Սուրբն ունի այն ամեն կատարելութիւններն,

ինչ որ ունին Հայրն և Որդին. Նա արարչակից, գործակից է Հօր և Որդուն. Նա ամենագէտ է և այլն 32). «Հոգի Աստուծոյ շրջէր 'ի վերայ ջրոց». Թննդ. ա. 2.

Չորրորդ՝ խոստովանում ենք, թէ սուրբ Հոգին ներշնչեց մարգարէներին և առաքեալներին բերանացի կամ գրաւոր աստուածային յայտնութիւններն և սուրբ Աւետարանը մարդոց ուսուցանելու համար:

Հինգերորդ՝ խոստովանում ենք, թէ մարգարէներն և առաքեալները՝ Սուրբ Հոգու ներշնչմամբ ու շնորհքով դօրացած՝ կարողացան հրաշագործել և զանազան լեզուներով խօսել. որով ապացուցեցին, թէ իւրեանց առաքելութիւնն Աստուծոյ է և ուսումն երկնային 33):

Վեցերորդ՝ խոստովանում ենք, թէ Սուրբ Հոգին՝ աղանու նման իջնելով Յորդանանում մկրտուող Յիսուսի վերայ, վկայեց Նորա Աստուածորդի լինելը 34):

ՄԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀՈԳԻՈՅՆ ՍՐԲՈՅ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄ

Սուրբ Հոգու Աստուածութեան դէմ մոլորութիւն յայտնեց) Կ. Պօլսի Յունաց պատրիարք, հոգեմարտն Մակեդոն, որ Սուրբ Հոգու

Աստուածութիւնն և նորա կատարեալ անձնաւորութիւնն ուրանում էր, ինչպէս որ Արիոս ուրացաւ Որդու Աստուածութիւնն և մշտենջե-նաւորութիւնը Հօր հետ, և քարոզում էր թէ՛ Հոգին Սուրբ նոցա էութիւնից օտար է և լոկ նոցա պաշտօնեայ: X

Սորա մոլորութիւնը դատապարտեց Կ. Պօլսի տիեզերական սուրբ ժողովը 150 հայրապետներից բաղկացած, որ 381 թուին Մայիսին Մեծն Թէոդոս Կայսեր հրամանով կայացաւ: Ժողովը սահմանեց դաւանել Հոգին Սուրբ համագոյակից Հօր և Որդուն ու հաւասար նոցա երկրպագելի:

Մեր եկեղեցին ընդունում է միայն վերոյիշեալ երեք տիեզերական սուրբ ժողովները:

ՀՆՈՐՀԱՆՈՒՄ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳԻՆ

Հնորհք անուանվում են այն ամեն ներքին և արտաքին բարիքներն, որ պարգևել է և պարգևում է Աստուած հաւատացեալներին:

Հնորհքն երկու կարգի է բաժանվում ա) գերբնական և բ) սովորական:

Գերբնական շնորհքներն անուանվում են մարգարէութիւններ և հրաշագործութիւններ, որ Աստուած հին ուխտի մէջ պարգևում էր

մարդարէ անունով ընտրուած մարդոց, որոնք պէտք է ներկայումս ապագայի մէջ լինելիքը գուշակէին և խօսքով ու հրաշագործութեամբ ժողովրդին դէպի ճշմարիտ Աստուածաշնորհութիւնը հրաւիրէին: Իսկ նոր ուխտի մէջ նոյն շնորհքներն Աստուած պարգևեց առաքեալներին և նոցա հետևողներին, որպէս զի կարողանան՝ խաւարի իշխանութեանն յաղթելով՝ քրիստոնէական ճշմարտութեան լոյսն ընդհանուր մարդկութեան մէջ տարածել:

Չնորհքը բաշխում է ամենասուրբ երրորդութիւնը, որ մատակարարում է սուրբ Հոգու միջոցով:

Սովորաբար շնորհքները սուրբ Հոգին բաշխում է՝ նախ՝ նոցա, որոնք արժանապէս ընդունում են եկեղեցու սուրբ խորհուրդներն. երկրորդ՝ նոցա, որոնք Հեղութեամբ և աղօթքով դիմում են նորան և երրորդ՝ նոցա, որոնք ընդունուած շնորհքներն արդիւնաւորում են (35):

Սովորական շնորհքները, որ սուրբ Հոգին մարդոց բաշխում է, սոքա են՝ Հաւատ, Յոյս, Սէր, Համբերութիւն, Զօրութիւն և Աստուծաշնորհական եռանդ, առանց որոնց չենք կարող կատարել Յիսուսի պատուիրաններն և փրկութեան հասնել, որովհետև մարդս միշտ դէպի չարն է հակամէտ:

«Հաւատամք և ՚ի մի միայն ընդհանրական և առաքելական եկեղեցի. ՚ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, ՚ի քաւութիւն և ՚ի թողութիւն մեղաց, ՚ի յարութիւն մեռելոց, ՚ի դատաստան յաւիտենից հոգւոց և մարմնոց, յարքայութիւն երկնից և ՚ի կեանս յաւիտենականս»:

Եկեղեցի բառս Յունարէն էքլիսիա, նշանակում է ժողով այն մարդոց, որոնք մի Հաւատով, մի յուսով և մի սիրով Հաւատում են Աստուծային ճշմարտութիւններին, որով և միացած են միմեանց հետ՝ հոգևոր և բարոյական միութեամբ:

Եկեղեցին իւր սկիզբն ունի նախամարդոց ժամանակներից, որոնք առաջին անգամ պաշտեցին Աստծուն և Հաստատուն լոյս ունեցան խոստացեալ Մեսսիայի փրկութեանը:

Եկեղեցու նպատակը միշտ եղել է մի և անփոփոխ, սակայն զանազան ժամանակներում ստացել է զանազան անուններ, օրինակ՝ նա-

խամարդոց ժամանակից մինչև Նոյ նահապետն անուանվում է նախնի եկեղեցի, Նոյից մինչև Աբրահամ և Յակովբ՝ նահապետական, Յակովբի իսրայել անուանուելուց յետոյ մինչև Մովսէս մարգարէն՝ իսրայելեան:

Նախնի, նահապետական և իսրայելեան եկեղեցիները Մեսսիայի փրկութեան ակնկալութիւնը պահպանում էին բերանացի աւանդութեամբ, բայց երբ Մովսէս տուեց իսրայելեան եկեղեցուն գրաւոր ծէսեր, արարողութիւններ և դատաստանական օրէնքներ, որոնք Յիսուսով կատարուելիք փրկագործութեան ըստուերական օրինակներն էին, այն ժամանակից Մեսսիայի Գալստեան ակնկալութիւնը պահպանուեց գրաւոր և եկեղեցին անուանուեց Մովսիսական կամ ընդօրինական մինչև Յիսուսի ծնունդն, որ Հաստատեց մարդկային Հոգիների փրկագործութիւնը, քրիստոնէական եկեղեցու հիմքը դնելով:

Քրիստոնէական եկեղեցի բաժանվում է երկուսի՝ նախ՝ անդրանկաց կամ յաղթանակող եկեղեցի, որ է սուրբ Հրեշտակների և Հանգուցեալ սրբերի ժողովն՝ երկնքի կայանսւմ (36):

Երկրորդ՝ զինուորեալ եկեղեցի, որ են կենդանի Հաւատացեալներ. զինուորեալ է ասվում նորա Համար, որովհետև Հաւատացեալ-

ները սպառազինեալ են սուրբ Հոգու զէնքով աշխարհի փորձութիւններին դիմադրելու և չարի դէմ պատերազմելու Համար (37):

Ջինուորեալ եկեղեցին բաժանվում է՝ ա) ուսուցանող, որք են առաքեալներ, աւետարանիչներ, քահանաներ և վարդապետներ, ու բ) ուսանող, որ է Հաւատացեալ ժողովուրդը:

Եկեղեցու պաշտօնէութիւնը սահմանեց ինքն Յիսուս, առաքելութեան իրաւունքը տալով առաքեալներին և սոքա էլ իւրեանց յաջորդներին (38):

Յիսուս եկեղեցու պաշտօնեաներին յատկացրեց ուսուցանելու և մկրտելու պարտաւորութիւնները (39), այլև իրաւունք տուեց նոցա մարդկանց մեղքերը թողնելու (40):

ՅԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՔ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆ ԵԿԵՂԵՅՈՒ

Քրիստոնէական եկեղեցին ունի չորս յատկութիւն՝ Միութիւն, Սրբութիւն, Ընդհանրականութիւն և Առաքելականութիւն:

Եկեղեցին «մի» է ասվում նորա Համար, որ ամեն Հաւատացեալները՝ թէև ազգով, լեզուով, ծէսերով, արարողութիւններով և վարչական ձևերով բաժանուած են միմեանցից,

սակայն իբրև մի մարմին միացած են իւրեանց միակ գլխի — Քրիստոսի հետ մի հաւատով, մի յուսով և մի սիրով 41):

Եկեղեցին «սուրբ» է ասվում նախ՝ որովհետև ինչպէս որ իւր գլուխն արդար և անառատ է, այնպէս էլ սուրբ են նորա անդամները, որ Քրիստոսի բարոյեական մարմինն են. երկրորդ՝ որովհետև սրբուած են ամեն տեսակ մեղքերից մկրտութեան շնորհքով. երրորդ՝ որովհետև սրբութիւն է քարոզում և ազատ է անմաքուր, մոլար և սուտ վարդապետութիւններից. չորրորդ՝ որովհետև նորա մէջ կատարվում են քրիստոսադիր, սրբարար և շնորհաբաշխ խորհուրդներ 42):

Եկեղեցին «ընդհանրական» կամ յունարէն «կաթողիկէ» է ասվում նախ՝ որովհետև քրիստոնէութիւնը բոլոր աշխարհիս մէջ տարածուած է և պիտի տարածուի մինչև աշխարհիս վերջը. երկրորդ՝ նա, ղէպի իրան դիմող ազգերին մկրտում, սրբում, միացնում իւր հետ և անխտիր սիրով ընդունում է իւր ծոցի մէջ 43):

Եկեղեցին «առաքելական» է ասվում, որովհետև Քրիստոսի քարոզած հաւատը հաստատուած է առաքեալների գրուածների և աւանդութիւնների վերայ 44):

Խ Ո Ր Հ Ո Ւ Ր Դ Ք Ե Կ Ե Ղ Ե Ց Ո Ւ

Խորհուրդք եկեղեցու այն ծէսերն ու արարողութիւններն են անուանվում, որոնք սահմանուած են Քրիստոսից և եկեղեցու կարգաւոր պաշտօնեաների ձեռքով՝ որոշեալ նիւթով և ձևով մատակարարուելով հաւատացեալներին, վերջիններիս համար լինում են սուրբ հոգւշնորհքն աներևութապէս ստանալու միջոցներ: Այս սուրբ արարողութիւնները կոչուեցան խորհուրդ, որովհետև արարողութիւնները տեսանելի են, իսկ Աստծու շնորհքն աներևութ: Խորհուրդներն եօթն են՝ Մկրտութիւն, Դրոշմ, Ապաշխարութիւն, Հաղորդութիւն, Ամուսնութիւն, Կարգ կամ Ձեռնադրութիւն և Օծումն կամ Այցելութիւն հիւանդաց:

Մ Կ Ր Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Մկրտութիւնն եկեղեցու սրբարար խորհրդներէից մինն է, որ հաստատեց Յիսուս հաւատացեալներին սկզբնական մեղքից մաքրելու և հոգևոր կեանք պարգևելու համար՝ «Մկրտեցէք զամենայն հեթանոսս յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ». Մատթ. ԻԸ. 20: Մկրտութեան խորհրդի էական բանն է

«...Ճառայս Աստուծոյ մկրտի յանունն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ»:

Մկրտութեան խորհուրդը կատարում են եկեղեցու կարգաւոր պաշտօնեաները: Նիւթը ջուրն է, իսկ արտաքին ձևն այն է, որ երեխային ջրի մէջ երեք անգամ ընկղմելով՝ մի անգամ ասում են՝ «...Ճառայս Աստուծոյ մկրտի յանունն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ»:

Երեք անգամ ընկղմելն օրինակ է Քրիստոսի մահուան, թաղման և յարութեան:

Հայաստանեայց եկեղեցին մկրտութիւնը համարում է անկրկնելի. սորա համար էլ հանգանակի մէջ դաւանում ենք՝ «Հաւատամք ՚ի մի մկրտութիւն»:

Դ Ր Ո Ջ Մ

Դրոշմ եկեղեցու սրբարար խորհրդներէց մինն է, որ հաստատեց Հոգին սուրբ՝ իջնելով Յիսուսի վերայ մկրտութեան ժամանակ և առաքեալներին վերայ Պենտեկոստէի օրն և նոցա զօրացրեց իւրեանց դժուարատար պաշտօնի մէջ (45):

Առաքեալները դրոշմի խորհուրդը կատարում էին ձեռք դնելով մկրտուածներին վերայ,

որով վերջինները զգալի նշանով և զօրութեամբ ընդունում էին Հոգին սուրբ (46):

Դրոշմի էական բանն է՝ «Իւղ անոյշ հեղեալ յանունն Յիսուսի Քրիստոսի կնիք երկնաւոր պարգեաց»: Նիւթն օրհնած միւռոնն է, իսկ արտաքին ձևն է մկրտուածի ճակատն, աչքերն, ականջները, քիթը, բերանը, ձեռքերը, կուրծքը, թիկունքն և ոտները միւռով խաչաձև օծելը:

Այս զգալի օծութեան միջոցով մկրտուածն ընդունում է սուրբ Հոգու օծութիւնը — շնորհքն և զօրութիւնն ու նոցանով պատերազմ մղելով աշխարհի և նորա մոլութիւնների դէմ՝ յաղթող է հանդիսանում:

Հայաստանեայց եկեղեցին այս խորհուրդը կատարում է մկրտելուց անմիջապէս յետոյ, որովհետեւ Հոգին սուրբն ևս Յիսուսի վերայ իջաւ մկրտելուց անմիջապէս յետոյ, նոյնպէս և առաքեալները ձեռք էին դնում մկրտուածների վերայ նոցա մկրտուելուց անմիջապէս յետոյ:

Մեր եկեղեցին դրոշմի խորհուրդն անկրկնելի է համարում նոյն իսկ այն պատճառով, ինչ պատճառով որ մկրտութիւնը, որովհետեւ դրոշմը մկրտութեան շարունակութիւնն է:

ԱՊՈՋԽԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ապաշխարութիւնն եկեղեցու խորհրդներէց մինն է, որով զղջացող մեղաւոր հաւատացեալն իւր մեղքերը քահանայի առաջ Աստծու խոստովանելով՝ իւր հաւատի համաձայն քահանայի միջոցով ստանում է Աստծուց իւր ներգործական մեղքերին թողութիւն:

Ապաշխարութեան խորհուրդը հաստատեց ինքն Յիսուս Քրիստոս ասելով՝ «Ոչ եկի կոչել զարդարս, այլ զմեղաւորս յապաշխարութիւն»: Յիսուս Քրիստոս առաքեալներին տուեց մեղքեր թողնելու իրաւունքը (47). «Փչեաց ՚ի նոսա և ասէ, առէք հոգին սուրբ, եթէ ումեք թողուցուք զմեղս, թողեալ լիցի». Յով. Ի. 22:

Այս խորհուրդը պէտք է կատարել նախ՝ կատարեալ զղջամբ, երկրորդ՝ անթերի խոստովանութեամբ և երրորդ՝ հաստատապէս յուսալով, որ Յիսուս Քրիստոսի չարչարանքի արդիւնքով անպատճառ թողութիւն կը ստացուի:

ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հաղորդութիւնն եկեղեցու սրբարար խորհրդներէց մինն է, որ Յիսուս Քրիստոս իւր փրկագործ չարչարանքի և մահուան յիշատա-

կի համար սահմանեց Պասեքի տօնի ժամանակ, այսպէս՝ Յիսուս առնում է իւր ձեռքն անխմոր հացը (բաղարջ), օրհնում է և տալիս է իւր աշակերտներին ասելով՝ «Առէք կերայք այս է մարմին իմ» և ապա առնելով բաժակն օրհնում է և տալիս է իւր աշակերտներին ասելով՝ «արբէք ՚ի սմանէ ամենեքեան, այս է արիւն իմ»:

Հաւատացեալը հացի և զինու տեսակով ճաշակելով Յիսուս Քրիստոսի մարմինն և արիւնը միանում է Յիսուսի հետ և ընդունում է յաւիտենական կեանքը (48):

Հաղորդուող հաւատացեալը պէտք է ունենայ նախ՝ սրտով զղջումն, երկրորդ՝ հաստատուն հաւատ, երրորդ՝ ջերմ ցանկութիւն Յիսուսին մօտենալու և չորրորդ՝ հաստատ որոշումն այլևս չմեղանջելու: Հակառակ դէպքում հաղորդուող հաւատացեալը դատապարտվում է:

Խորհուրդս մատակարարողներն են եկեղեցու կարգաւոր պաշտօնեաները:

Հաղորդութեան էական բանն է «Առէք, կերայք» և «Արբէք ՚ի սմանէ» խօսքերը: Նիւթըն է անխմոր հաց (բաղարջ) և անապակ զինի. արտաքին ձևն է խորհրդի գործողութիւնը, որ կոչվում է պատարագ:

Հաւատացեալը պարտաւոր է տարուայ մէջ մի քանի անգամ Հաղորդուիլ:

Ա Մ Ո Ւ Ս Ն Ո Ւ Թ Ւ Ւ Ն

Ամուսնութիւնն եկեղեցու սրբարար խորհրդներէց մինն է, որ նախ՝ սահմանեց ինքն Աստուած դրախտի մէջ օրհնելով նախամարդոց միաւորութիւնն ասելով՝ «Աճեցէք և բազմացարուք և լցէք գերկիւր»։ Ծննդոց Ա. 28, և ապա Յիսուս ամուսնութեան նախկին եղծեալ սրբութիւնը, միաւորութիւնն և անլուծանելի կապը սրբագործեց և Հաստատեց ասելով՝ «Ջոր Աստուած զուգեաց, մարդ մի՛ մեկնեցէ»։ Մատթ. ԺԹ. 27:

Խորհուրդս մատակարարողներն են եկեղեցու կարգաւոր պաշտօնեաները:

Ամուսնութեան էական բանն է «Առեալ զձեռն Եւայի և տուեալ ՚ի յաջն Ագամայ և ասէ՝ այս է ոսկր յոսկերաց իմոց և մարմին ՚ի մարմնոյ իմմէ. սա կոչեսցի կին, զի յառնէ իւրմէ առաւ»։ Արտաքին ձեւն է առն և կնոջ իւրեանց ազատ կամքով միմեանց ձեռք տալը՝ որով ներքին կերպով, սրտով, կամքով կազմում են մի բարոյական միութիւն և լինում են մի անձն:

ԿԱՐԳ ԿԱՄ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ կամ Ձեռնադրութիւնն եկեղեցու սրբարար խորհրդներից մինն է, որ սահմանեց ինքն Յիսուս Քրիստոս Ձիթենեաց սարի վերայ: Նա, իւր Համբարձման ժամանակ օրհնելով իւր առաքեալներին՝ իրաւունք տուեց նոցա ուսուցանելու Հեթանոսներին, մկրտելու նոցա և մարդոց մեղքերին թողութիւն տալու (49):

Հայաստանեայց եկեղեցու օրէնքով այս խորհրդին արժանանում են այն անձինքը, որոնց բարի վարքի և ուսման մասին վկայում է նոցա ընտրող եկեղեցին—ժողովուրդն, և որոնք չունին ոչինչ մարմնական արատ:

Այս ընտրեալները՝ նուիրելով իւրեանց անձն Աստծու ծառայութեանը, դիմում են եպիսկոպոսին. վերջինս օրհնում է նոցա, օծում է սուրբ միւռնով և իրաւունք է տալիս Աստծու տանը սրբագործութիւն անելու և ժողովրդի Հոգւոր պիտոյքը մատակարարելու:

Կարգն ունի եօթն աստիճան՝ Դռնապանութիւն, Դպրութիւն, Երդմնեցուցութիւն, Ջահնկալութիւն, Կիսասարկաւագութիւն, Սարկաւագութիւն և Քահանայութիւն:

Եպիսկոպոսն և Կաթողիկոսն ևս ըստ

կարգի քահանայ են, սակայն քահանայից դանազանվում են իւրեանց պաշտօնի և իշխանութեան զերազանցութեամբ:

Կարգի աստիճանը տրվում է եպիսկոպոսից՝ առաջի հինգն աղօթքով, վեցերորդը ձեռնադրութեամբ, իսկ եօթներորդը ձեռնադրութեամբ և օծմամբ:

ՕԾՈՒՄՆ ԿԱՄ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԻՒԱՆԴԱՅ

Օծումն կամ այցելութիւն հիւանդաց եկեղեցու սրբարար խորհրդներից մինն է, որ սահմանեց ինքն Յիսուս այցելութիւն անելով հարիւրապետի հիւանդ ծառային և Պետրոսի զոքանչին և բժշկելով նոցա 50):

Հայաստանեայց եկեղեցին այս խորհուրդը կատարում է այսպէս՝ քահանան խաչով և աւետարանով գնում է հիւանդի մօտ, կարդում է նորա վերայ սահմանուած աղօթքները, աւետարանները, գրքերը, սաղմոսներն և շարականները:

Հայոց Մաշտոցում այս խորհուրդն անուանվում է «գիշերային ժամ»:

Հիւանդը ջրմեռանդութեամբ խոստովանում է իւր մեղքերը, հաղորդվում Քրիստոսի

սուրբ մարմնուն և արեանն ու ըստ իւր հաւատի ստանում է մեղքերին թողութիւն և ցաւերին թեթեւութիւն:

Այս խորհուրդն երբեմն առաքեալները՝ հին ուխտից առաձ՝ կատարում էին հիւանդին իւղով օծելով, իսկ առաքեալների յաջորդներն և մեր եկեղեցին՝ առաքեալական դարից սկսած՝ կատարում են առանց օծման: Քրիստոս ինքը միշտ, իսկ իւր առաքեալները շատ անգամ, նոյն խորհուրդը կատարում էին առանց օծման, որովհետեւ՝ ինչպէս Սարգիս Ղնորհալին ևս ասում է, «Ոչ եթէ իւղն տայ առողջութիւն հիւանդին, այլ անուն Տեառն»:

«Հաւատաւք... ի յարութիւն մեռելոց»

Այս դաւանութեամբ խոստովանում ենք, թէ աշխարհի վերջն ամեն ննջեցեալներն մարմիններն՝ Աստու հրամանով յարութիւն առնելով, պիտի միաւորուին իւրեանց հոգիների հետ և կենդանի մնացածների հետ միասին պիտի դատուին 51):

Արդարների մարմինները յարութիւնից յետոյ կըլինեն փառաւոր 52), անապական 53), անմահ 54). պայծառ 55):

«Հաւատամք... ՚ի դատաստանն յաւիտենից հոգւոց և մարմնոց, յարքայութիւն երկնից, և ՚ի կեանս յաւիտենականս»:

Սորանով դաւանում ենք, թէ Յիսուս կրրկին գալու է աշխարհ և արդարադատ քննութեամբ որոշելով արդարներին մեղաւորներէց՝ արդարներին տալու է իւր յաւիտենական արքայութիւնն, իսկ մեղաւորներին մատնելու է դժոխքի յաւիտենական տանջանքին 56):

Արքայութիւնը մի այնպիսի մեզ անիմանալի վիճակ է, որի մէջ արդարներն յաւիտեան կը վայելեն Աստծու տեսութիւնը, հրեշտակների և բոլոր սրբերի հետ բնակակից լինելով:

Դժոխքը մի սարսափելի վիճակ է, ուր մեղաւորները պէտք է զրկուին Աստծու տեսութիւնից, յաւիտեան պիտի տանջուին իւրեանց խղճի խայթից և հետևաբար նոքա սպիւն և թաւարի մէջ կապրին 57):

Այսպէս՝ բոլոր մեր սովորած հաւատալիքները սոքա են՝

1. Գոյութիւն Աստուծոյ
2. Միութիւն Աստուծոյ
3. Կատարելութիւնք կամ Ստորագելիք

4. Երրորդութիւն Աստուածային անձանց
5. Արարչագործութիւն
6. Նախախնամութիւն Աստուծոյ
7. Մարդեղութիւն Աստուածորդուն
8. Միւսանգամ գալուստն Աստուածորդուն
9. Իջումն Հոգւոյն սրբոյ ՚ի Յորդանան
10. Եկեղեցի Քրիստոսի և խորհուրդք Նորա
11. Յարութիւն մեռելոց և
12. Վերջին դատաստան:

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Յ Ո Յ Ս

Յոյսն աստուածային ներքին շնորհքն է, որով քրիստոնեան զօրացած առանց երկմտութեան սպասում է ստանալ Աստծուց խոստացած արդար վարձատրութիւնը կամ պատիժըն իւր գործերի համաձայն:

Նորա խոստացած բարութիւններն են՝ յաւիտենական կեանք, հանգիստ և անվախճան երանութիւն (57):

Մեր դէպի Աստուած ունեցած յոյսի հիմքն այն հաստատուն հաւատն է, թէ Աստուած ծայրագոյն բարի է և թէ մենք հրաւիրուած ենք երջանկանալ նորանով յաւիտեան՝ թէ այս երկրաւոր կեանքում և թէ հանդերձեալում:

Այսպէս, մեր յոյսի առարկան Աստուած է, որովհետեւ նա տալիս է մեզ այն շնորհքներն, որ իւր Որդու միջոցով խոստացել է մեզ ներկայ կեանքի մէջ և երկրորդ՝ այն յաւիտենա-

կան փառքն, որով պիտի փառաւորուենք յաւիտենական հանդերձեալ կեանքում:

Ա Ղ Օ Թ Ք

Աստծու հետ խօսելը կոչվում է աղօթք:

Աղօթելով նախ՝ մեր սրտի գոհունակութիւն ենք յայտնում Աստծուն մեր վայելած բարիքների համար. երկրորդ՝ խնդրում ենք նորանոր հոգևոր և մարմնաւոր բարիքներ և երրորդ՝ փառաբանում ենք նորա անունը (58):

Մարդս աղօթքով կարող է մօտենալ Աստծուն և հաստատուիլ հաւատի և յոյսի մէջ:

Աղօթքը լինում է հրապարակական, որ շատ աղօթողների հետ միասին կարդացվում է Աստծու տաճարի մէջ (59) և առանձնական, որ կատարում է մարդս ինքն առանձին միայնակ Յիսուսի պատուիրանի համաձայն (60):

Յիսուս մեզ սովորեցրեց այսպէս աղօթել՝

Հայր մեր որ յերկինս ես. սուրբ եղիցի անուն քո. եկեսցէ արքայութիւն քո. եղիցին կամք քո. որպէս յերկինս և յերկրի. զհաց մեր հանապազօրդ տուր մեզ այսօր. և թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեր

Թողումը մերոց պարտապանաց. և մի՛ տանիր զմեզ ՚ի փորձութիւն, այլ փրկեա զմեզ ՚ի չարէ:

Զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս. ամէն»:

Մատթ. Զ. 7—13:

Այս աղօթքը կոչվում է տէրունական աղօթք և բաժանվում է երեք զլխաւոր մասերի՝ ա) կոչումն, բ) խնդրուածներ և գ) փառաբանութիւն:

ա. Կոչումն է.

«Հայր մեր որ չերկինս ես»:

Այս խօսքերով Քրիստոս մեզ սովորեցնում է, որ Աստծուն Հայր անուանենք, որովհետեւ Նա իւր ողորմութեամբ մեզ քրիստոնեաներիս որդի անուանեց. Նա մեզ սիրում է հօր պէս և պատրաստ է ամեն բանում մեզ օգնելու: Որ չերկինս ես, ասում ենք այն պատճառով, որ մեր ուշքն ու միտքն երկրաւոր կեանքից վերացնելով՝ հոգեւոր կեանքն աչքի առաջ ունենանք աղօթելու ժամանակ:

բ. Խնդրուածներն եօթն են՝

1. Սուրբ եղիցի անուն քո:

Սորանով մենք խնդրում ենք, որ Նա մեզ տա՛յ կարողութիւն, շնորհք իւր սուրբ անունը մեր մէջ մաքուր, սուրբ պահելու. կարողութիւն տա՛յ, որ չար գործերից հեռու մնանք:

Եթէ մենք ստախօսութիւնից, իւրար մատնելուց, բամբասելուց, ուրիշին ծաղրելուց, հայհոյելուց և ուրիշ սոցա մնան մեղքերից հեռու կը մնանք, այն ժամանակ Աստծու անունը սուրբ պահած կը լինենք (61):

2. Եկեսցէ արքայութիւն քո:

Սորանով մենք խնդրում ենք, որ Աստուած մեզ շնորհք, կարողութիւն տա՛յ, որպէս զի մեղքից հեռանանք և նորա արքայութիւնը — սրբութիւնը մեր սրտի մէջ բնակի. իսկ եթէ մեր սրտի մէջ սրբութիւն կը բնակի, կը նշանակէ, որ մեր մէջ բնակում է Աստուած, որովհետեւ ինքն Աստուած սրբութիւն է (62):

3. Եղիցին կամք քո, որպէս չերկինս և չերկրի:

Այս խօսքերով խնդրում ենք, թէ ինչ որ մենք գործում ենք և կամ ինչ որ մեզ է պատահում — այս բոլորը ոչ թէ մեր ցանկացածի պէս լինի, այլ ինչպէս որ Դու, Աստուած, կամենում ես. և յայտնում ենք մեր որդիական հնազանդութիւնն այն բոլորն ընդունելու, ինչ

որ նա կը բարեհաճի մեզ տալ, որովհետեւ ինքն Աստուած գիտէ, թէ մեզ որ ժամանակ ինչ բան է հարկաւոր ու խնդրողին էլ ողորմածաբար տալիս է:

Նաեւ խնդրում ենք, որ մեզ կարողութիւն տայ իւր կամքն այնպէս կատարել, ինչպէս որ երկնքում հրեշտակներն և արդարները կատարում են (63):

4. **Ջհաջ մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր:**

Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ Աստուած մեզ տայ մեր մարմնի համար ամենակարեւոր պիտոյք — ուտելիք, խմելիք, հագնելիք, բնակարան, որպէս զի կարողանանք ապրել:

Նաեւ այս խնդրուածով Քրիստոս մեզ սովորեցնում է, թէ միմիայն այս օրուայ համար հաց խնդրենք և երկրորդ օրուայ համար չմտածենք, և այլ Աստծու վերայ յօյս պիտի դնենք, և Նա մեզ կը աայ (64):

5. **Եւ թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց:**

Այս խօսքերով խնդրում ենք մեր պարտքերը, որ են մեր մեղքերը՝ մեզ ներել, ինչպէս

որ մենք մեր դէմ մեղանշողներին ներում ենք:

Աստուած մեզ տուել է օրէնք, եթէ այդ օրէնքը, պատուիրանը չենք կատարում, նշանակում է, որ մենք պարտական ենք մնում Աստծուն, այսինք մեղք ենք գործում. եթէ մենք Աստծուց մեր մեղքերի թողութիւն ենք խնդրում, սակայն մեր ընկերներին չենք ներում, այն ժամանակ Աստուած էլ մեզ չի ներիլ. աղօթողը պիտի խաղաղ հոգի և սէր ունենայ դէպի իւր ընկերները (65):

6. **Եւ մի՛ տանիր զմեզ ՚ի փոր-**

ձութիւն:

Սորանով խնդրում ենք մեզ հեռու պահել վատ պատահմունքներից, որոնք կարող են մեզ մեղքի մէջ ձգել. նաեւ խնդրում ենք զօրութիւն տալ մեզ փորձանքներին դիմադրելու:

7. **Այլ փրկեա՛ զմեզ ՚ի չարէ:**

Սորանով խնդրում ենք ազատել մեզ ամեն տեսակ թշուառութիւնից և անարգարութիւնից. Հեռու պահիլ մեզ վատ մարդիկներից և վատ ճանապարհներից:

Այս եօթն խնդրուածներից միմիայն չորրորդը վերաբերում է մեր մարմնական պիտոյքներին, իսկ մնացեալ վեցը՝ հոգուն: Սորանով օրհուս մեզ պարզ հասկացնում է, որ մարդս

իւր հոգու փրկութեան համար աւելի պիտի մտածէ, մեծ զգուշութիւններ պիտի բնացնէ, որպէս զի հոգին չկորցնի:

Գ. Փառաբանութիւն է՝

Զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք չաւիտեանս. ամէն:

Այս խօսքերով մենք աղօթողներս Աստծուն փառաբանում ենք, յայտնում ենք մեր շնորհակալութիւնն և յոյսն այն բանի մասին, որ Աստուած մեր խնդրուածը կը կատարի. յայտնում ենք, որ ամեն բարիք Աստծուն է պատկանում, նորա իշխանութեան տակն է գտանվում այն բոլորն, ինչ որ խնդրում ենք. Դու, Աստուած, զօրութիւն ունիս մեր խրնդրուածը տալու և քեզ պատկանում է յաւիտենական փառքը: Ամէն ասելով՝ խոստովանում ենք, թէ վերև ասածներն իրաւէ, այդպէս լինի, — ցոյց է տալիս, որ մենք՝ աղօթելով, Աստծու վերայ յոյս և հաւատ ունինք:

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ս Է Ր

Աստծուն սիրելը մի ներքին շնորհք է, որով առաջնորդվում ենք այս աշխարհումս կենցաղավարուիլ Աստծու կամքի համաձայն՝ այսինքն մեր բոլոր կեանքով Աստծուն նուիրուիլ:

Մեր սիրոյ առարկան Աստուած է, սակայն Յիսուս Քրիստոս սովորեցրեց մեզ, թէ չենք կարող Աստծուն սիրել առանց մեր ընկերները սիրելու, ուստի և ասաց Նա օրինականին՝ «Սիրեսցես զՏէր Աստուած քո յամենայն սրտէ քումմէ և յամենայն մտաց քոց. նման սմին սիրեսցես զընկերն քո իբրև զանձն քո. յայս երկուս պատուիրանս ամենայն օրէնք և մարդարէք կանխալ կան». Մատթ. ԻԲ, 37.

Քրիստոնեայի սէրն առ Աստուած կատարեալ է, երբ նա Աստծու բոլոր պատուիրան-

ները կամ օրէնքները կատարում է անթերի, որովհետեւ այդ ամենն առաջացած լինելով մի-
ւնոյն աղբիւրից հաւասարապէս պարտաւորա-
կան են մեզ համար (66):

Քրիստոնեան չէ կարող արդարութիւն
ձեռք բերել Աստու օրէնքները միմիայն
արտաքուստ (ինչպէս փարիսեցիները) կատա-
րելով. այլ անկեղծութեամբ ընդունելով աւե-
տարանական ճշմարտութիւններն, այն է հա-
ւատով միանալով Յիսուսի հետ. իսկ հաւատը
մեռած է առանց սիրոյ, առանց այն մեծ
շնորհքի, որ զրեց Յիսուս մեր հոգու մէջ և
որ կենդանացնում է մեզ, լուսաւորում և ա-
ռաջնորդում դէպի յաւիտեանական երջանկու-
թիւնը:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՕՐԷՆՔԸ

Աստուածային օրէնքները հոսմայում են
մեզ հեռանալ չարից և բարի դործել:

Աստուածային օրէնքն երկու տեսակ է՝
ա) բնական և բ) յայտնեալ կամ գրաւոր:

Բնական օրէնքն է Աստու մեր հոգու
մէջ դրած իւր ձայնը կամ աղգարարութիւնն,
որին ասում ենք խղճմտանք և որ ներսից ի-
մաց է տալիս բարին ու չարը:

Յայտնեալ կամ գրաւոր օրէնքներն են
այն կանոնները, որ Աստուած տուեց մեզ գրով
և են երկու՝ Հին և նոր:

Ա. Հին օրէնքները նոքա են, որոնք Աս-
տուած տուեց իսրայէլացւոց ազգին Մովսէս
մարգարէի ձեռքով:

Այս օրէնքները բաժանւում են երեք կար-
գի՝ ա) Արարողական կամ Ծիսական, բ) Դա-
տաստանական և գ) բարոյական:

Արարողական կամ ծիսական այն օրէնք-
ներն են, որոնք Աստուած սահմանեց Հին ուխ-
տի մէջ աստուածապաշտութեան կարգն ու ա-
րարողութիւնները կատարելու ձևերի մասին:

Դատաստանական այն օրէնքներն են,
որոնք Աստուած սահմանեց իսրայէլի որդիներ-
ին յանցանքի համաձայն պատժելու:

Թէ արարողական և թէ դատաստանական
օրէնքները քրիստոնեաների համար դադարած
են (67):

Իսկ բարոյական օրէնքները, որոնք տա-
նաբանեալ պատուիրաններն են, կարևոր բա-
ցատրութեամբ աւելի պարզուեցան և հաստա-
տուեցան մեզ համար Յիսուս Քրիստոսով՝ 68:

ՏԱՍԵՆԱԲԱՆԵԱՅ ՊԱՏԳԱՄՆԵՐԸ.

ա. Ես եմ Տէր Աստուած քո և մի՛
եղիցինք քեզ այլ աստուածք բաց չինէն:

բ. Մի արասցես դու քեզ կուռս
ըստ ամենայն նմանութեան, որ ինչ չե-
րկինս 'ի վեր և որ ինչ չերկիր 'ի խոնար:

գ. Մի առնուցուս զանուն Աս-
տուծոյ քո 'ի վերայ սնօտեաց:

դ. Յիշեա՛ սրբել զօրն չաբաթու:

ե. Պատուեա՛ զհալը քո և զմայր.
զի բարի լինիցի քեզ և երկայնա-
կեաց լիցիս 'ի վերայ երկրի:

զ. Մի՛ սպանաներ:

է. Մի՛ շնար:

ը. Մի՛ գողանար:

թ. Մի՛ սուտ վկայեր զընկերէ
քումմէ:

ժ. Մի՛ ցանկանար տան ընկերի
քո և մի՛ ամենայնի որ ինչ նորա իցէ:

ա. Ես եմ Տէր Աստուած քո և
մի՛ եղիցինք քեզ այլ աստուածք բաց
չինէն:

Այս խօսքերով Աստուած հրամայում է
ճանաչել նորան միակ ճշմարիտ Աստուածը,
հաւատալ նորան, յոյս դնել նորա վերայ, սի-
րել նորան, վախենալ նորանից, երկրպագա-
նել և աղօթել նորան:

Արգելում է անաստուածութիւնը, կռա-
պաշտութիւնն, անհաւատութիւնն և յուսա-
հատութիւնը:

բ. Մի՛ արասցես դու քեզ կուռս
ըստ ամենայն նմանութեան, որ ինչ
չերկինս 'ի վեր և որ ինչ չերկիր
'ի խոնար:

Սորանով Աստուած մեզ արգելում է նիւ-
թապաշտութիւն, կեղծաւր աստուածաշտու-
թիւն, արբեցութիւն, որկրամոլութիւն, արծա-
թասիրութիւն... այլ հրամայում է դոցա դէմ
առաքինութիւն գործել:

գ. Մի՛ առնուցուս զանուն Աս-
տուծոյ քո 'ի վերայ սնօտեաց:

Այս խօսքերով Աստուած հրամայում է,

որ մեր խօսակցութիւնների մէջ Աստծու անունն երկրւոյ լիշենք. նորա անունով միմիայն ճշմարիտ գործերի համար երդուենք և այն էլ շատ կարևոր ժամանակ:

Արգելում է Աստծու անունն ամեն բանի համար թեթևամտութեամբ լիշել, առանց հարկաւորութեան երդուել Աստծու անունով, կեղծաւորութեամբ աղօթել, եկեղեցու մէջ խօսել կամ ծիծաղել...

դ. Յիշեա՛ սրբել զօրն շաբաթու:

Այս պատուիրանով Աստուած հրամայում է կիւրակէ և տօն օրերը պահել, առանց ծախանալու եկեղեցի գնալ և այնտեղ Աստծուն աղօթել, ամբողջ օրը բարի գործերին նուիրել, սուրբ գիրքը կարդալ, խղճմտանքը քննել և գործած սխալանքը զղշալ. աշխատել մեր նմաններին բարութիւն անել, աղքատներին ողորմութիւն տալ, հիւանդներին այցելել, վատ գործերից հեռանալ, մարմնաւոր աշխատութիւնը դադարեցնել, այսինքն առւտուրը, վաճառականքն, արհեստը...

Տ Օ Ն Ե Ր.

Տօները նուիրուած են Յիսուսին, Աստուածածնին, Սրբոց և Երկնային զօրաց: Այս պատ-

մառով էլ տօները լինում են Տէրունական, Աստուածածնի և սրբոց. սոցանից մի քանիսը անշարժ տօներ են, իսկ մի քանիսն էլ շարժական:

Անշարժ կոչվում են այն տօները, որոնք ամեն տարի միևնույն ամսաթուին են լինում:

Ջարժական կոչվում են այն տօները, որոնք որոշեալ ամսաթուեր չեն ունենում, որովհետև Զատիկն ամեն տարի միևնույն ամսաթուին չէ պատահում, և որովհետև տօներից մեծ մասը կախումն ունին Զատիկից, այս պատճառով տօներն էլ շարժական են:

Անշարժ տօներն են՝ Աւետումն (7-ին ապրիլի), Ծնունդ և Մկրտութիւն Քրիստոսի (6-ին յունվարի), Տեառնըդառաջ (14-ին փետրվ.): Յղութիւն Աստուածածնի (9-ին դեկտ.), Ծրնունդ Աստուածածնի (8-ին սեպտ.), ՚ի Տաճար Ընծայումն Աստուածածնի (21-ին նոյեմբ.), իսկ մնացեալ թէ տէրունական և թէ սրբոց տօները շարժական են:

Տէրունական տօներն են՝ Աւետումն, Աստուածայայտնութիւն, Թլփատութիւն, Տեառնըդառաջ, Ծաղկազարդ, Զատիկ կամ Պասեք, Համբարձումն, Հոգեգալուստ, Վարդավառ — Պայծառակերպութիւն Քրիստոսի և Ս. Խաչ:

Աստուածածնի տօներն են՝ Վերափոխումն,

Յղութիւն 'ի յԱննայէ, Ծնսւնդ, Երեց ամաց
ընծայումն 'ի Տաճար:

Սրբոց տօներն են՝ Թաղէոսի և Բարդու-
ղիմէոսի երկու տօները, Լուսաւորիչի երեք տօ-
ները, Հրեշտակապետաց, Ամենայն սրբոց, Ս.
Էջմիածնի տօն (եկեղեցու տօն), ս. Թարգ-
մանչաց—ս. Սահակի և ս. Մեսրոպի, Աբգար
և Տրդատ Թագաւորների, Ս. Ղևոնդեանց և
Ս. Վարդանանց տօները, նաև երեք տիեզերա-
կան ս. Ժողովների տօներն և այլն:

ե. Պատուեա՛վ հայր քո և զմայր,
զի բարի լինիցի քեզ և երկայնա-
կեաց լիցիս 'ի վերայ երկրի:

Այս պատուիրանով Աստուած Հրամայում
է սրտով և գործով պատուել, սիրել, Հնազան-
դուիլ, ծառայել և ոչ մի բանով չանպատուել
մեր ծնողներին, մեր մեծամեծներին, եկեղեցա-
կան Հովիւներին, բարերարներին, ուսուցիչնե-
րին և առհասարակ այն բոլոր անձանց, որոնք
մեր բարեքների համար աշխատում են:

Արգելում է անհնազանդութիւն, օրինա-
զանցութիւն, ապստամբութիւն, ապերախտու-
թիւն...:

զ. Մի՛ սպասնաներ:

Այս խօսքերով Աստուած արգելում է, որ
մարդս իրան կամ ուրիշին սպանի գործիքով
և թէ խօսքով. արգելում է ուրիշի կամ իւր
մահը ցանկալ և կամ նպաստել այդ բանին.
արգելում է ատել, նախատել, մատնել, կռուել,
ընկերին վատաբանել կամ բամբասել, ընկեր-
ներին գայթակղեցնել վատ օրինակներով...:

է. Մի՛ շնար:

Այս պատուիրանով Աստուած Հրամայում է
մաքուր լինել. արգելում է սրտի չար ցանկու-
թիւններ, չար մտածմունքն, իւր վատ բովան-
դակութեամբ խօսակցութիւններն և երգերը...:

ը. Մի՛ գողանար:

Սորանով Աստուած արգելում է ամեն տե-
սակ գողութիւն և յափշտակութիւն, արծա-
թասիրութիւն, վաճառականութեան մէջ խա-
բէութիւն, կշռքի և չափի մէջ խարդախու-
թիւն, աղքատներին զրկել, մշակների և ծա-
ռաների վարձը կտրել, պարտքը չվճարել,
պաշտուածն յետ չդարձնել...:

Հրամայում է ամեն բանի մէջ ճշմարտու-
թիւն, արդարութիւն ունենալ:

Թ. Մի՛ սուտ վկայե՛ր զընկերէ քումմէ:

Սորանով Աստուած արգելում է ամեն տեսակ ստախոսութիւն թէ ատենի առաջ և թէ հասարակութեան մէջ. արգելում է վատաբանել, չարախօսել, բամբասել, անարժաններին զովել:

Հրամայում է ճշմարտախօս լինել, ամեն տեղ և ամեն ժամանակ ասել «այո՛ւ՝ այո՛ւ. և ոչն՝ ոչ»:

Ժ. Մի՛ ցանկանար տան ընկերի քո և մի՛ ամենայնի որ ինչ նորա իցէ:

Այս պատուիրանով Աստուած Հրամայում է մեր ընկերների վերայ չունենալ չար աչք, չար ցանկութիւն. մեր ընկերների թէ ներքին և թէ արտաքին լաւ կողմերի վերայ չնախանձել, ընկերներից ոչ մի բան չչափշտակել, այլ Աստուած ինչ որ մեզ տուել է, նորանով էլ բաւականանալ. ուրիշներին չըվնասել, մի խօսքով Հրամայում է մեր ընկերներին ճշմարտութեամբ սիրել ու բարի անել:

Ն Ո Ր Օ Ր Է Ն Ք.

Բ. Նոր օրէնքները Յիսուսից մեզ աւանդած վարդապետութիւններն են, որոնք առաքելների և սոցա հետևողների միջոցով աւանդուեցան մեզ:

Նոր օրէնքը հիմնուած է հետեւեալ սկզբունքի վերայ՝ «Ջամենայն զոր միանգամ կամ միջիւր, թէ արասցեն ձեզ մարդիկ, այնպէս արարէք և դուք նոցա». Մատթ. Է. 12:

Նա Հրամայում է ապաշխարել մեր մեղքերն, առանց որի մեղաւորին փրկութիւն չըկայ, անձնատուր չլինել աշխարհի անցաւոր փառքերին և վայելչութիւններին, ներկէ մեկանց, ողորմել աղքատներին. սիրել Աստուծուն ամենայն անձուիրութեամբ, սիրել ընկերին իւր անձի պէս, լինել մարդասէր և բարեացակամ ամենքի համար:

Քրիստոսի բարոյական վարդապետութիւնը համառօտուած է ինն երանութիւնների մէջ:

Ա. Երանի աղքատաց հոգւով, զի նոցա է արբայութիւն երկնից:

Բ. Երանի սգաւորաց, զի նոքա մխիթարեսցին:

Գ. Երանի հեզոց, զի նոքա ժա-
ռանգեսցեն զերկիր:

Դ. Երանի որ քաղցեալ և ծա-
րաւի իցեն արդարութեան, զի նո-
քա յագեսցին:

Ե. Երանի ողորմածաց, զի նոքա
ողորմութիւն գտցեն:

Զ. Երանի այնոցիկ, որ սուրբ են
սրտիւր, զի նոքա զԱստուած տեսցեն:

Է. Երանի խաղաղարարաց, զի
նոքա որդիք Աստուծոյ կոչեսցին:

Ը. Երանի որ հալածեալ իցեն
վասն արդարութեան, զի նոցա է
արքայութիւն երկնից:

Թ. Երանի է ձեզ յորժամ նա-
խատիցեն զձեզ և հալածեսցեն և
ասիցեն զամենայն բան չար զձէնջ
սուտ վասն իմ. ցնծացէք և ուրախ
լերուք, զի վարձք ձեր բազում են
յերկինս: (Մատթ. Ե. 3—12):

Մ Ե Ղ Բ.

Մեղքն է անհնազանդ լինել Աստծու հրա-
մաններին կամ խղճմտանքի հակառակ գոր-
ծել 69:

Մեղքի հետեանքը մահ և դատապարտու-
թիւն եղաւ 70:

Մեղքը լինում է սկզբնական և ներգոր-
ծական:

Սկզբնական այն մեղքն է, որ մեր նա-
խամարդիկ իւրեանց անհնազանդութեամբ գոր-
ծեցին, որին ենթակայ են մարդիկ մինչև յա-
նուն Յիսուսի կամ ամենասուրբ երրորդութեան
մկրտուիլն:

Ներգործական այն մեղքն է, որ մարդս
գործում է մկրտութիւնից յետոյ:

Ներգործական մեղքը լինում է թեթեւ ու
մահուչափ:

Թեթեւ այն մեղքն է: որ մարդս ականաջ,
անզիտութեամբ կամ մարդկային տկարութիւ-
նից ստիպուած գործում է 71:

Մահացու այն մեղքն է, որ մարդս գոր-
ծում է զիտութեամբ իւր և իւր ընկերներին
վնասելու նպատակով, որով զրկվում է արդար
և յաւիտենական երջանկութիւնից և Աստծու
հետ հաղորդակցութիւնից:

Մահացու մեղքերն եօթն են՝ Հպարտութիւն, Նախանձ, Բարկութիւն, Ծուլութիւն, Ագահութիւն, Որկրամոլութիւն և Բղջախոհութիւն:

1. Հպարտութիւնն է չար ախտ, որով մարդ իւր անձն ընկերներէից գերադանց է համարում և այն ամեն բարիքը կամ շնորհքն, որ ունի, ո՛չ Աստծուց, այլ իւր անձի ընդունակութիւնից առաջացած է կարծում:

Սորա հակառակ առաքինութիւնն է խոնարհութիւնն, որով մարդ իւր անձն ամեն բանով հաւասար է համարում իւր ընկերին և ամենայն հեղութեամբ վերաբերվում է դէպի իւր ընկերը:

2. Նախանձը մի վատթար կիրք է, որով մարդ ցաւում է և տխրում ընկերի լաւութեան և յաջողութեան համար և ուրախանում է նորա անբաղդութեան ու անյաջողութեան վերայ:

Նախանձի հակառակ առաքինութիւնն է ընկերասիրութիւնն, որով մարդ ընկերի յաջողութիւնն և ձախորդութիւնն իրանն է համարում ու ցանկանում է նորա համար այն, ինչ որ ցանկանում է իւր համար:

3. Բարկութիւնն է վնասակար հոգեկան յուզմունք, որով մարդ չկարողանալով տանել մէկից կրած նեղութիւնները կամ պակասու-

թիւնները կատաղի վրէժխնդրութեան ոգւով է վերաբերվում դէպի նա:

Բարկութեան հակառակ առաքինութիւնն է երկայնմտութիւնն, որով մարդ համբերատար ոգւով տանում է զուր տեղից կրած նեղութիւններն և պակասութիւնները:

4. Ծուլութիւնն է վնասակար ախտ, որով մարդ իւր անձնական հանգստութիւնը պաշտելով գլանում է կատարել իւր պարտաւորութիւնները:

Սորա հակառակ առաքինութիւնն է արիութիւնն, որով մարդ ոգևորուած միշտ աշխատում է կատարել իւր պարտաւորութիւններն անթերի և միշտ պատրաստ և զգոյշ է պատահելի վտանգներէից:

5. Ագահութիւնն է մի ախտ, որով մարդ թէ արդար և թէ անարդար ճանապարհներով յափշտակում է ընկերի սեպհականութիւնը, ջանք է անում միշտ աւելացնել իւր սեպհականութիւններն՝ այն է աշխարհային հարստութիւններն առանց նոցանից բաժին հանելու բարեգործութիւնների համար:

Սորա հակառակ առաքինութիւնն է ողորմածութիւնն, որով մարդ դրդուած իւր արդար վաստակից օգնում է կարօտեալներին և աղ-

քատներին ու բաժին է հանում աստուածահաճոյ գործերին:

6. Որկրամուլութիւնն է մի վնասակար ախտ, որով մարդ անչափաւորութիւն է պահանջում ուտելիքի և ըմպելիքի մէջ, որ ասիւմ է որովայնամուլութիւն:

Սորա հակառակ առաքինութիւնն է ժուժկալութիւնն, որով մարդ չափաւորութիւն է պահում ուտելիքի, ըմպելիքի և ամենայն ախորժելի բաների մէջ:

7. Բղջախոհութիւնն է մի վնասակար ախտ, որով մարդ անձնատուր է լինում աւարդ կրքերին ու ցանկութիւններին:

Սորա հակառակ առաքինութիւնն է որջախոհութիւնն, որով մարդս ազատ է պահում սիրտը վնասակար մտածութիւններից և իւր անձը հեռու է պահում գայլթակեցուցիչ պատճառներից:

Վ Կ Ա Յ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

1. Զոր սկսաւ Յիսուս առնել և ուսուցանել: Պորձք, Ա. 1.

2. Գնացէք, այսուհետեւ աշակերտեցէք զամենայն հեթանոսս, ուսուցէք նոցա պահել զամենայն. զոր ինչ պատուիրեցի ձեզ: Մատթ. ԻԷ, 19—20.

Հաստատուն կացէք, և պինդ կալարուք զաւանդութիւնսն, զոր ուսարուք եթէ բանիւ և եթէ թղթով մերով: ա. Թեսաղ. Բ. 14.

3. Որ զբանն իմ լսէ և հաւատայ այնմ, որ առաքեացն զիս, ընդունի զկեանս յաւիտենականս: Յով. Ե. 24.

Այս են յաւիտենական կեանք, զի ծանիցեն զքեզ միայն ճշմարիտ Աստուած, և որ առաքեցեր զՅիսուս Քրիստոս: Յով. ԺԷ. 3.

4. Ոչ ամենայն, որ ասէ ցիս Տէր, Տէր, մտցէ յարքայութիւն երկնից, ալ որ առնէ զկամս հօր իմոյ, որ յերկինս է: Մատթ. Է, 21.

5. Եւ եղից թշնամութիւն ՚ի մէջ քո և ՚ի մէջ կնոջդ, և ՚ի մէջ զաւակի քո, և ՚ի մէջ զաւակի դորա. նա սպասեցէ քում գլխոյ, և դու սպասեսցես նորա զարշապարի: Ծննդ. Պ. 15.

6. Բազում մասամբ և բազում օրինակօք

կանխաւ խօսեցաւ Աստուած ընդ հարս մեր մարգարէիւք, 'ի վախճան աւուրցս այսոցիկ խօսեցաւ ընդ մեզ Որդւոյն: Եբր. Ա. 1—2:

7. Քննեցէք զգիրս, զի դուք համարիք նոքօք ունիլ զկեանս յաւիտենականս: Յով. Ե. 39:

8. Հաւատացի զոր և խօսեցայ, և ես խոնարհ եղէ յոյժ: Սաղմ. ԶԺԷ:

9. Արմատացեալք և շինեալք 'ի նա, և հաստատեալք 'ի հաւատոս, որպէս ուսալքն: Պօղոս Կող. Բ. 7:

10. Զինչ օգուտ իցէ, եղբարք իմ սիրեցեալք, եթէ ասիցէ ոք հաւատս ունիլ և զործս ոչ ունիցի. միթէ հաւատք առանց զործոց ապրեցուցանեն զնա... հաւատք առանց զործոց մեռեալ է: Յակ. Բ. 14—29:

11. Այսուհետեւ արդարացեալք 'ի հաւատոց զխաղաղութիւն կայցուք առ Աստուած 'ի ձեռն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Հռով. Ե. 1:

12. Ամենեքին որդիք Աստուծոյ էք հաւատով 'ի Յիսուս Քրիստոս:

13. Ամենայն, որ հաւատայ 'ի նա, մի կորիցէ, այլ ընկալցի զկեանս յաւիտենականս: Յով. Գ. 19:

14. Որ ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ զարիւն իմ, յիս բնակեցցի և ես 'ի նմա: Յով. Զ. 57:

15. Ամենայն որ յԱստուծոյ ծնեալ է, յաղթէ աշխարհի, և այս է յաղթութիւն, զոր յաղթեմք աշխարհի՝ հաւատքն մեր: Ա. Յով. Ե. 4:

16. Դուք Աստուած չերկրես: Բ. Մակ. ԺԵ, 3:
Երկինք պատմեն զփառս Աստուծոյ, և զարարածս ձեռաց 'նորա՝ պատմէ հաստատութիւն, Սաղմ. ԺԲ, 1:
Մի Աստուած և Հայր ամենեցուն որ 'ի վերայ

ամենայնի և ընդ ամենեսին և յամենեսին 'ի մեզ:

17. Երեք են՝ որք վկայեն յերկինս Հայր, Բան և Հոգի սուրբ, և սոքա երեքինս մի են: Ա. Յով. Ե. 7:

Մկրտեցէք զնոսա յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ: Մատթ. ԻԸ, 19:

Հաւատմս՝ թէ Հայր յիս և Ես 'ի Հայր: Ես և Հայր մի եմք: Յով. Ժ. 30:

18. Արասցուք մարդ ըստ պատկերի մերում: Եկայք իջցուք և խառնակեցուք անդ զլեզուս:

Նոցա:

Ես ընդ ձեզ եմ, ասէ Տէր Ամենակալ, և Բանն, զոր ուխտեցի ընդ ձեզ... և Հոգին իմ, որ կայ 'ի միջի ձերում: Անգիա, Բ. 5, 6:

19. Ողորմութեամբ Տեառն լի եղև երկիր և Բանիւ Տեառն երկինք հաստատեցան և Հոգւով բերանոյ նորա ամենայն զօրութիւնք նոցա: Սաղմ. ԼԲ, 6:

20. Դա է Որդի իմ սիրելի, դմա լուարուք: Մատթ. ԺԷ, 5:

Գնացէք այսուհետեւ՝ աշակերտեցէք զամենայն հեթանոսս, մկրտիցէք զնոսա յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ: Մատթ. ԻԸ, 19—20:

21. Այլ Աստուած, որ մեծն է որդմութեամբ վասն սիրոյն, զոր սիրեաց զմեզ, մինչդեռ մեռեալք էաք 'ի մեզս, կենդանիս արար զմեզ 'ի Յիսուս Քրիստոս:

Որպէս Ադամաւն ամենեքեան մեռանին, նոյնպէս և Քրիստոսիւ ամենեքեան կենդանացին:

22. Ես ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչև 'ի կատարած աշխարհի: Մատթ. ԻԸ, 20:

23. Ահա կոչս յղասցի և ծնցի որդի և կոչես-
ցեն զանունն Նորա Էմմանուէլ, որ թարգմանի ընդ
մեզ Աստուած:

Հոգին Սուրբ եկեսցէ 'ի քեզ և զօրութիւն
բարձրելոյն հովանի լիցի 'ի վերայ քո: Ղուկ. Ա. 55.

24. Ծնցի Որդի, և կոչեսցես զանունն Նորա
Յիսուս, զի Նա փրկեսցէ զԺողովուրդ իւր 'ի մեղաց
իւրեանց: Մատթ. Ա. 21:

25. Եթէ ոչ գործես զգործս հօր իմոյ, մի հա-
ւատայք ինձ:

26. Իմ արքայութիւնէն չէ յայսմ աշխարհէ: Յով.
ԺԸ, 36:

27. Քնջեաց զձեռագիր մերոյ հակառակու-
թեան հրամանօք իւրովք, որ կայր մեզ հակառակ,
եբարձ զայն 'ի միջոյ, և բւեռեաց ընդ խաչափաշ-
տին: Կողոս. Բ. 14:

28. Եղև պտուղ և անդրանիկ ամենայն ննջե-
ցելոց. և ետ յոյս հաստատութեան վերստին նորոգ-
ման կենդանութեան ամենայն մարդկան: Ժամագիրք:

29. Ո՛չ զնոյնս պարտէր չարչարիլ Քրիստոսի,
և մտանել 'ի փառս իւր: Ղուկ. ԻԴ, 26:

30. Եւ յորժամ եկեսցէ Որդի մարդոյ փառօք
իւրովք և ամենայն հրեշտակք ընդ նմա, յայնժամ
նստցի յաթոռ փառաց իւրոց, և Ժողովեսցին առաջի
նորա ամենայն ազգք... Մատթ. ԻԵ, 31, 32:

31. Բայց յորժամ եկեսցէ միսիթարիչն, զոր ես
առաքեցիք ձեզ 'ի հօրէ՝ զհոգին ճշմարտութեան, որ
'ի հօրէ ելանէ, Նա վկայեսցէ վասն իմ: Յով. ԺԵ, 26:

32. Հոգի Աստուծոյ շրջէր 'ի վերայ ջրոց:
Ծննդ. Ա. 2:

33. Քանզի ոչ եթէ ըստ կամաց մարդկան
տուաւ մարդարեւութիւն երբէք, այլ 'ի հոգւոյն սրբ-
բոյ կրեալք՝ խօսեցան մարդիկք յԱստուծոյ: Պետր.
Ա. 21:

34. Եւ ահա բացան նմա երկինք, և ետես
զհոգին Աստուծոյ, զի իջանէր իբրև զաղանի և
գայր 'ի վերայ Նորա և ահա ձայն երկնից, որ ասէր,
դա է որդի իմ սիրելի, ընդ որ հաճեցայ: Մատթ. Գ. 17:

35. Զբաղցեալս լցոյցի բարութեամբ և զմեծա-
տունս արձակեաց ունայնս: Ղուկ. Ա. 53:

Ոչր գուցէ տացի նմա և յաւելցի և ոչրն ոչ
գուցէ և զոր ունիցի բարձցի 'ի նմանէ: Մատթ. ԺԴ. 12:

36. Մատուցեալ էք... յեկեղեցիս անդրանկաց
գրելոց յերկինս և առ դատաւորն ամենեցուն Աս-
տուած, և հոգիս արդարոց կատարելոց: Եբր. ԺԲ. 23:

37. Այսուհետև զօրացարուք Տերամբ... և զգե-
ցարուք զսպառազինութիւն Աստուծոյ, զի կարող
լինիջիք կալ ընդդէմ հնարից սատանայի... վասն
այնորիկ առէք զսպառազինութիւն Աստուծոյ, զի
կարողք լինիցիք իդիմի հարկանել չարին յաւուրն
չարութեան: Զ. 10--14:

38. Տուաւ ինձ ամենայն իշխանութիւն յեր-
կինս և յերկրի, որպէս առաքեաց զիս հայր, և ես
առաքեմ զձեզ: Մատթ. ԻԸ, 19:

39. Գնացէք այսուհետև՝ աշակերտեցէք զա-
մենայն հեթանոսս, մկրտեցէք՝ զնոսս յանուն հօր և
Որդւոյ և հոգւոյն Սրբոյ, ուսուցէք նոցա պահել
զամենայն, զոր ինչ պատուիրեցի ձեզ, և ահա ասիկ
ես ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչև 'ի կատա-
րած աշխարհի: Մատթ. ԻԸ. 19--20:

40. Առէք զհոգին սուրբ, եթէ ումեք թողուցուք զմեզս՝ թողեալ լիցի նոցա, և եթէ զուրուբ ունիցիք, կալեալ լիցի: Յով. Ի, 22, 23:

41. Բազումքս մի մարմին եմք՝ ի Քրիստոս: Նուով. ԺԲ, 5:

42. Փրկեաց զմեզ և կոչեաց ի կոչումն սուրբ: Բ. Տիմ. Ա. 9:

43. Որք միանգամ ի Քրիստոս մկրտեցայք, զՔրիստոս զգեցեալէք, չիք խտիր՝ ոչ հրէի, և ոչ հեթանոսի... զի ամենեքեան դուք մի էք ի Քրիստոս Յիսուս:

44. Այսուհետև ոչէք օտարք և պանդուխտք. այլ քաղաքացիք և ընտանիք Աստուծոյ, շինեալք ի վերայ հիման առաքելոց և մարգարեից, որոյ է դուլս անկեանն Քրիստոս Յիսուս: Եփես. Բ. 19—20.

45. Եւ իբրև մկրտեցաւ Յիսուս, ել վաղվաղակի ի ջրոյ անտի և ահա բացան նմա երկինք և ետես զհոգին Աստուծոյ, զի իջանէր իբրև զադաւնի և զայր ի վերայ նորա: Մատթ. Գ. 16, 17:

46. Եւ իբրև լուան՝ մկրտեցան յանուն Յիսուսի Քրիստոսի և ի դնել ի վերայ նոցա Պօղոսի զձեռն, եկն չոգին սուրբ ի վերայ նոցա: Գործք, ԺԹ, 5, 6:

47. Փչեաց ի նոսա և ասէ. առէք հոգին սուրբ, եթէ ումեք թողուցուք զմեզս, թողեալ լիցի: Յով. Ի, 22:

48. Որ ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ զարիւն իմ, նա չի բնակեցի, և ես ի նմա: Յով. Զ, 57:

Որ ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ զարիւն իմ, ունի զկեանս յաւիտեանականս և ես յարուցից զնա յաւուրն յետնում: Յով. Զ. 58:

49. Եհան զնոսա մինչև ի Բեթանիա և ամբարձեալ զձեռս իւր օրհնեաց զնոսա: Ղուկ. ԻԿ, 49. (տես. 38, 29):

50. Եւ նոցա իշխանութիւն աչտոց պզոց հանել զնոսա, և բժշկել զամենայն ցաւս, և զամենայն հիւանդութիւնս: Մատթ. Ժ, 1.

Եւ եղև հայրն Պապղեայ ի ջերմն և յախտ թանջից հիւանդանալ դնել, առ որ մտեալ Պօղոս և կացեալ յաղօթս, եղ զձեռն և բժշկեաց զնա: Գործք. ԻԸ, 8:

51. Ունիմ զչոյս առ Աստուած, որում և դոքա ակն ունին, թէ յարութիւն լինելոց է արդարոց և մեղաւորաց: Գործք, ԻԿ, 15:

52. Յորժամ Յիսուս յայտնեցի, կեանքն ձեր, յայնժամ և դուք ընդ նմա յայտնեցիք փառօք: Կող. Գ. 4:

53. Սերմանի ապականութեամբ, յառնէ առանց ապականութեան: Ա. Կորնթ. ԺԵ, 32:

54. Քանզի մեռանիլ ոչ կարեն, զի հաւասար հրեշտակաց են և որդիք Աստուծոյ: Ղուկ. Ի, 36:

55. Յայնժամ արդարքն ճագեսցին իբրև զարեգակն յարքայութեան երկնից:

56. Գալոց է Որդի մարդոյ փառօք չօր իւրոյ հանդերձ հրեշտակօք իւրովք, և յայնժամ հատուցէ իւրաքանչիւր ըստ գործս իւր: Մատթ. ԺԶ, 27:

Յայնժամ ասիցէ թաղաւորն ցայնոսիկ, որք ընդ աջմէն իցեն՝ եկայք օրհնեալք չօր իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալն ձեզ արքայութիւն ի սկզբանէ աշխարհի. ասացէ և ցայնոսիկ, որք ընդ ահեկէն իցեն՝ երթայք յինէն, անիծեալք, ի հուրն

յաւիտենական, որ պատրաստեալ է սատանայի և հրեշտակաց նորա... և երթիցեն նոքա 'ի տանջանս յաւիտենականս, և արդարքն 'ի կեանս յաւիտենականս: Մատթ. ԻԵ, 34—46:

Եւ ասացէ, ոչ գիտեմ զձեզ ուստի էք, 'ի բաց կացէք յինէն ամենայն մշակք անիրաւութեան, անդ եղիցի լալ և կրճել ատամաց: Ղուկ. ԺԳ. 27:

57. Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, որ զբանն իմ լսէ և հաւատայ այնմ, որ առաքեացն զիս, ընդունի զկեանս յաւիտենականս: Յով. Ե. 24:

58. Խնդրեցէք նախ զարքայութիւն Աստուծոյ և այդ ամենայն յաւելցի ձեզ: Մատթ. Զ. 33:

59. 'Ի տաճարի նորա ամենեքեան ցասացեն նմա զփառս: Սաղմ. ԻԸ, 9.

60. Մուտ 'ի սենեակ քո, և փակեմ զդուռս քո, կնց յաղօթս առ Հայր քո 'ի ծածուկ: Մատթ. Զ, 6:

61. Տեսցեն զգործս ձեր բարիս և փառաւորեսցեն զՀայր ձեր՝ որ յերկինս է: Մատթ. Ե. 18:

62. Ոչ գայ արքայութիւն Աստուծոյ խտրանօք... զի ահա արքայութիւն Աստուծոյ 'ի ներքս 'ի ձեզ է: Ղուկ. ԺԷ, 20:

63. Զի դու, Տէր ամենակալ, գիտես զպէտս մեր և զկարիս՝ առաւել քան զոր խնդրեմք և իմանամք: Ժամագիրք:

64. Քանզի գիտէ Հայրն ձեր երկնաւոր, թէ պիտոյ է ձեզ այդ ամենայն, խնդրեցէք նախ զարքայութիւն Աստուծոյ և զարդարութիւն նորա և այդ ամենայն յաւելցի ձեզ: Մատթ. Դ. 4:

65. Եթէ թողուցուք մարդկան զյանցանս նո-

ցա, թողցէ և ձեզ Հայրն ձեր երկնաւոր զյանցանս ձեր: Ապա թէ ոչ թողուցուք մարդկան զյանցանս նոցա, և ոչ Հայրն ձեր թողցէ զյանցանս ձեր: Մատթ. Զ, 14, 15:

66. Այս է սէրն Աստուծոյ, զի զպատուիրանս նորա կատարեսցուք և պատուիրանք նորա չեն ինչ ծանուկք: Յով. Ե. 3:

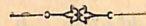
67. Մեք ոչ եմք ընդ օրինօք, այլ ընդ շնորհօք: Հռով. Զ, 14:

68. Մի համարիք եթէ եկի լուծանել զօրէնս և զմարդարէս, ոչ եկի լուծանել, այլ լնուլ: Մատթ. Ե. 17:

69. Անհնաղանդութեամբ միոյ մարդոյ մեղաւորք բազումք եղեն: Հռով. Ե. 19:

70. 'Ի միոջէ մարդոյ մեղք յաշխարհ մտին և 'ի մեղաց անտի մահ: Հռով. Ե, 12:

71. Ծառաց, որ ոչ գիտիցէ զկամս Տեառն իւրոյ և արժանի գանի ինչ գործիցէ, արբցէ գան սա-կաւ: Ղուկ. ԺԶ, 48:

ԱՆՂԻՅ ԱՌԱՋ

— Աչք ամենեցուն 'ի Քեզ, Տէր, յուսան
և Դու տաս կերակուր նոցա 'ի ժամու. բա-
նաս զձեռն քո և լցուցանես զամենեսին քաղ-
ցրութեամբ կամօք քովք:

ԱՆՂԻՅ ՅԵՏՈՅ

— Տէր Յիսուս, լցաք 'ի բարութեանց
քոց: Տացուք զոհութիւն Տեառն Աստուծոյ մե-
րոյ՝ Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ: Զլիութիւն
սեղանոյս անհատ և աննուաղ արասցէ Քրիս-
տոս Աստուած մեր, որ զմեզ կերակրեաց և լիա-
ցոյց՝ նմա փառք յաւիտեանս. ամէն:

ԱՌԱՌՈՏԵԱՆ

— Դուհանամք զքէն, Տէր Աստուած մեր,
որ զարթուցեր զմեզ 'ի Հանգստենէ քնոյ շնոր-
հիւ ողորմութեան Քո: Զարթո՛ղ զմիտս մեր ար-
դարութեամբ առ Քեզ, Տէր Աստուած մեր, զի
տեսցեն աչք մեր զփրկութիւն քո, եկեսցէ և
բնակեցցի առ մեզ Աստուածութիւն քո և ողոր-
մութիւն քո Հովանի և պահապան լիցի 'ի վե-
րայ պաշտօնէից քոց: Եւ զմեզ զծառայս քո
արժանի արա՛ն 'ի տուէ և 'ի գիշերի և յամե-
նայն ժամու միշտ խորհիլ 'ի սէր պատուիրա-
նաց քոց և զուհանալով փառաւորել զՀայր և

ԱՂՕԹՔՆԵՐ *)

ԴԱՍԻՅ ԱՌԱՋ

— Ամենաբարի Աստուած, առաքեն՝ առ
մեզ շնորհս Հոգւոյդ քո սրբոյ, զի պարգևեսցէ
մեզ զմիտս և կազդուրեսցէ զզօրութիւնս Հո-
գւոց մերոց, որպէս զի մեք ընդունելով զաւան-
դեալ մեզ ուսմունս զարգասցուք քեզ Ստեղծո-
ղիդ մերում 'ի փառս, 'ի մխիթարութիւն ծնո-
ղաց մերոց, յօգուտ եկեղեցւոյ և Հայրենեաց:

ԴԱՍԻՅ ՅԵՏՈՅ

— Դուհանամք զքէն, Արարիչ, զի արժա-
նի արարեր զմեզ շնորհաց քոց, ընդունելու-
թեան ուսմանս: Օրհնեն՝ զմեծաւորս, զծնողս
և զուսուցիչս մեր, որք առաջնորդեն մեզ 'ի
գիտութիւն բարութեան, և տո՛ւր մեզ կարո-
ղութիւն 'ի շարունակութիւն ուսմանս աշտորիկ:

*) Այս մասում գետեղած նիւթն առաջին պա-
տրաստական դասատան աշակերտների դասըն-
թացքն է:

զորդի և զՍուրբ Հոգիդ, այժմ և միշտ և յա-
ւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Ե Ր Ե Կ Ո Յ Ե Ա Ն

— Հրեշտակի խաղաղութեան յանձն արա՛
ղանձինս մեր, Տէր զօրութեանց, որ եկեալ
պահեսցէ զմեզ անխռովս 'ի տուէ և 'ի գիշե-
րի, յարթութեան և 'ի հանգստեան մերում,
զի դու ես, Տէր, Արարիչ լուսոյ և հաստիչ
գիշերի:

Ս Ո Ւ Ր Բ Խ Ա Չ Ի

— Պահպանեա՛ զմեզ, Քրիստոս Աստուած
մեր, ընդ հովանեաւ սուրբ և պատուական խա-
չի քո 'ի խաղաղութեան. փրկեա՛ յերևելի և
յաներևոյթ թշնամոյն. արժանաւորեա՛ զոհու-
թեամբ փառաւորել զՔեզ ընդ Հօր և ընդ Հո-
գւոյն Սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յա-
ւիտենից. ամէն:

Ս Ո Ւ Ր Բ Խ Ա Չ Ի

Սուրբ Աստուած, սուրբ և հզօր, սուրբ և
անմահ, որ խաչեցար վասն մ' ողորմեա՛ մեզ:

Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ Ա Ծ Ն Ի

Փառաւորեալ և օրհնեալ միշտ սուրբ կոյս
Աստուածածին Մարիամ, մայր Քրիստոսի, մատո՛
ղաղաչանս մեր Որդւոյ քո և Աստուծոյ մերոյ:

Փրկել զմեզ 'ի փորձութենէ և յամենայն վը-
տանգից մերոց:

Յ Ա Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

— Քրիստոս յարեալ 'ի մեռելոց, մահուամբ
զմահ կոխեաց, և յարութեամբն իւրով մեզ
զկեանս պարգևեաց, նմա փառք յաւիտեանս.
ամէն:

Տ Օ Ն Ե Ր

(Պատմութիւնները պէտք է անցնել պատկերների
վերայ):

1. Սուրբ Կոյս Մարիամի ծնունդը — Սեպտեմբ. 8-ին:
2. Սուրբ Կոյս Մարիամի ընծայումն տաճարին
Նոյեմբերի 21-ին:
3. Սուրբ Կոյս Մարիամի աւետումն — Ապրիլի 7-ին:
4. Յիսուս Քրիստոսի ծնունդը — Յունվարի 6-ին:
5. Տեառնընդառաջ կամ Յիսուսի քառասնօրեայ
տաճար տանելը — Փետրվարի 14-ին:
6. Յիսուսի մկրտութիւնը — Յունվարի 6-ին:
7. Յիսուսի պաշտօնակերպութիւնը կամ Վարդապառ:
8. Ծաղկազարդ:
9. Աւագ Հինգշաբթի:
10. Յիսուսի խաչելութիւնը:

11. Յիսուսի թաղումն:
12. Յիսուսի Յարութիւնը — Զատիկ:
13. Համբարձումն:
14. Հոգեգալուստ:
15. Առաջին Լուսաւորիչները — Սուրբ Թադէոս և
Բարդուղիմէոս առաքեալները:
16. Սուրբ Աստուածածնի Վերափոխումն:
17. Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ:
18. Խաչվերաց:

1. Մեր հաւատալիքը — հաւատոյ հանգանակը տէս
դասագրքի 15 էր:
2. Տէրունական աղօթք > 51 »
3. Տասն պատուիրաններ. > 60 >
4. Ինն Երանութիւններ. > 67 >

11. Յիսուսի թաղումն:
12. Յիսուսի Յարութիւնը — Զատիկ:
13. Համբարձումն:
14. Հոգեգալուստ:
15. Առաջին Լուսաւորիչները — Սուրբ Թադէոս և
Բարդուղիմէոս առաքելները:
16. Սուրբ Աստուածածնի Վերափոխումն:
17. Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ:
18. Խաչվերաց:

1. Մեր հաւատալիքը — հաւատոյ հանգանակը տես
դասագրքի 15 եր.
2. Տէրունական աղօթք » 51 »
3. Տասն պատուիրաններ. » 60 »
4. Ինն Երանութիւններ. » 67 »

1041

0028063

1041

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0028063

